

ВСЕСВЕТ

К. 6176

З М І С Т

Змова Десмоля,
роман з сучасного
турецького життя. . **Л. Величко**

Десять років німецької
революції **В. Бородкін**

На „Товаришеві“ . . **М. Ефетов**

Марко Новосельський . **С. Варіч**

Музей війни **О. Вич**

Хінські бронзові куриль-
ниці XV століття . . . **Т. І.**

Рекорд довголітнього
життя **Гр. Сибірний**

Сучасний фантаст (творчість
О. Тишлера) . . . **С. Марголін**

На обкладинці—головна щогла
„Товариша“ (див. нарис: На
„Товаришеві“)

ВСЕСВІТ

ХАРКІВ,

вулиця Карла
Лібкнехта № 11

Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СТАРОСТА СЕРЕД ФОТОАМАТОРІВ

К. 6176

Із галузки знання користуються в наші часи величезною популярністю серед найширших мас населення—це радіотехніка і фототехніка. Як одна, так і друга має своїх прихильників у всіх колах суспільства. І школяр, і дорослий, і навіть дідуган захоплюються як не одною, то другою. З цього боку радіо і фотографія стоять дуже близько до себе, але в між ними й істотна різниця. Радіо працює в сфері електрики й акустики, отже органом його сприймання є вухо, тоді як фотографія, ґрунтуючись на хімії й оптиці, дає матеріал для здорових врашень. Обидві ці галузки знання об'єднуються в останні часи в радіофотографію—передачі образів за допомогою радіохвиль на величезні віддалі. І радіо і фото мають чимале значіння в справі поширення культури, а фотографія крім цього є ще й важливим фактором для фіксації визначних історичних подій і вартих уваги життєвих моментів. Тим то не диво, що фотоаматорству ми уділяємо багато уваги, і що навіть Всеукраїнський староста Григорій Іванович Петровський є щирим прихильником величезної армії радянських фотоаматорів.

ЦЕНТРАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА

ЗМОВА

Роман з сучасного турецького
життя Л. Величка

ЧАСТИНА IV. РОЗДІЛ I. ОСТАННЯ ЗМОВА ОСМАН-БЕЯ

...— Алах створив любов. Любов створила пісню. Пісня, як життя, народжується в любові.— Так сказав мудрець.

...— „Коли ти, смердючий сину ослиці, не дізнаєшся меві завтра, як вона називається, коли ти не приведеш мені цієї гавелі до мого водограю, краще б було тобі на світ не родитися...

Бо не було ще справжньої любови на землі, поки у можливо-владного дамаського паші Алі не загорілася пристрасть до красуні Музафер. Притримуючи на плечі червоний посуд з водою, йшла вона через міст, злегка похитуючи станом. Ставна мов хлоп'я, жадана мов гурія. Обличчя дочки невірних, що молодода троянда, було відкрито на спокусу і загибель чоловічим серцям. Паша побачив її крізь прозору трубу. Винахід г'явурів, хай занапасть їх Алах, скаламутив спокій мудрому паші.

Немилий став йому гарем, і навіть ханум Азізе, мати його синів, перестала бути йому страшною. А вона була липка як короста і сварлива як стара мавпа. Ще ні разу не входила в гарем паші нова вибранка, щоб Азізе не отруїла йому життя нашіптуванням і скаргами. Всемудрий і всемогутній Алах, та й то жіночих дурочків приборкати не може. Побачив красуню паша з вікна свого високого конака, і з того часу що-ранку сидів він, не покидаючи прозорої трубки, вичікуючи, коли піде по воду вродлива вірменка.

І навіть, питаю я вас, шановні беї, прозора трубка правдивішому в любовних справах? Тільки на згубу. На згубу душі й тіла. Пророк дав нам заповіт накривати жіноче лице так, щоб і зблизка не можна було зазіхнути на чуже добро. Це—божеська мудрість, хай буде благословення ім'я пророка. Воістину бо ненаситна любов і кожен чоловічина приходить на світ злодієм любови. Прозорні трубки... Спокуса, потрійна спокуса... Веремія і клопіт. І все оді проклятує г'явурі...

Видумали ото кінематографи, і правдиві, мов стадо баранів, квапляться подивитися, як роздягаються та одягаються г'явурі, а карагеца ніхто вже й слухати не хоче...

В низькому помешканні глухої кав'ярні було справді народу обмаль. Співаючий голос оповідача заколихував повістю кільканадцять літніх турків, мешканців тієї далекої, майже підгородньої частини Стамбула. Крім постійних гостей був лише якийсь зайда. Він сидів у темному куті і, здавалося, здрімнував над застиглою чашкою кави.

...Осман-бей не дрімав. Він навіть уважно слухав карагеца. Йому було приємно стежити за мальовничою тканиною оповідання. Це помагало йому не думати. А йому кінче треба було припинити на якийсь час гарячковий перебіг думок, в дупустити напруження. Зранку, як звалилася на нього катастрофа, він напружував свою волю і розум, домагаючись від них знайти вихід із свого скрутного становища. І він цей вихід знайшов. Принаймні для себе самого забезпечений. Йому пощастило вдень улаштувати побачення з Вірджінією Бартолоті, що цілком випадково виплила в його пам'яті, коли він, переборюючи свою розгубленість, примушував себе знайти якусь стежку порятунку. Звичайно, етежка одна—тікати. Але як тікати? Годі сум-

ніватися що на всіх пристанях, на вокзалах уже розставлені поліціянти, уже їм дано прикмети, а то ще й фотографії змовників. Але тікати треба. За всяку ціну. І таки зараз нині. Зараз буде пізно хто й сумнівається.

Він перебирав у пам'яті всіх своїх друзів, прикидав, хто би йому допомогти. Так згадав він за красуню Вірджінію. Коли ж ні, незалежно від того скороминущого роману Вірджінія мабуть таки зважиться... Для неї й її чоловіка арешт Осман-бея може бути небезпечний. Вона це певно знає. Звичайно вона й подумати не може, щоб Осман виказав слідчому сеньйору Бартолоті. А все ж... Та Вірджінія має такі звички, якими мабуть і сам банкір похвалитися не може.

Осман розумів, що їхати до мадам Бартолоті не випадає.

Це означало б зразу навести поліцію на слід поставити заздалегідь під загрозу всілякий паша, що його могли б вони придумати з Вірджінією. Адже клопотатися доведеться їй. Треба щоб за нею не стежили. Це єдиний шанс. Що за ним поліція вже стежить, Осман-бей не мав ніяких сумнівів. Але ж його досі не заарештовано—цеб то, шанси, що до якогось часу арешт йому не загрожує. Може й справді як він це зрозумів з листа Халіля, дають йому поки-волю, щоб він сам прийшов і признався.

Не витримав Осман, аж зубами заскреготів. Знову закипіла буря йому в голові. Але він переміг себе й міркував далі, як його побачити з Вірджірією, не виставивши її на підозріння.

О другій годині вдень, у той час, коли Велика вулиця Пери кипить, залита людським потоком, Осман-бей, про людське око спокійний, йшов собі тротуаром, вітаючись зі знайомими, обмінюючись безтурботними фразами, як та людина, що у неї після безхмарного сьогодні мусить настати там саме безхмарне завтра.

В кишені його лежала записка—його ставив в одчайдушній грі. Адреси на ній не було, адресу доручив він випадкові. А написав він у ній ось що:

„Друже мені загрожує смертельна небезпека. Здаюся на вашу честь. Знайдіть мені зараз мадам Вірджінію Бартолоті і скажіть їй, що я прошу її бути неодмінно о четвертій годині в крамниці Папа Афанасопуло у Гран-базарі. Хай вона пройде в задню крамницю і почекає, поки я прийду. Я буду конче, хоч може й доведеться їй почекати годину-дві. Так треба. Цим ви зробите мені величезну послугу. Я звертаюсь до вас як джентльмен до джентльмена“.

Підпису під запискою Осман не поставив. Про всякий випадок. Він вирішив передати записку першому-ліпшому, хто зустрінеться йому на Великій вулиці, дипломатові з тих європейців, що крутилися коло мадам Бартолоті й училися східної політики в її салоні.

І справді, не довго довелося гуляти йому по Великій вулиці Пери, почувавши себе, як той дикий звір, що за ним у лісовій гущавині напевне вганяється мисливець, хоч його й не видно. Коло голандського посольства здибав він одного з постійних гостей салону мадам Бартолоті, життєрадісну південну людину, відому в Константинополі зі своєї погоні за „східним ринком“ в стилі „Азіаде“ П'єра Лоті, погоні, що, інакше й бути не могло, скінчилася анекдотичними невдачами, що їх він перший усім розголосив. У Осман-бея промайнула в голові думка:

— Оце він.

Обмінявся з веселим дипломатом кількома незначними фразами і на прощання, навмисно міцно стиснувши йому руку, покинувши у ній у маленьку грудочку згорнуту записку. Серйозним і тривожним поглядом глянув він у здивовані очі чужинця. Той стиснув руку. Осман-бей полегшено зітхнув, скинув капелюх і перейшов на другий бік вулиці. Гра вдалася.

Колись у задній кімнаті крамнички східних витребеньків грека Папа Афанасопуло Осман-бей зустрічався з Вірджинією Бартолоті в інших обставинах, прикрашуючи не лише потрібним фальшом романтичної таємниці ті зустрічі, що їх можна було організувати без особливих труднощів інакше. Але таємничість входила як обов'язковий елемент у програму денних веселої прекрасної жінки знаменитого банкіра. Що правда за таємничу обставину окутувала тільки їхні побачення... Що ж до самого факту романтичних пригод чарівної Вірджинії, то вона на таємницю не претендувала. Герої її романів — у фотографіях в розкішних рямцях, своєю цінністю пропорціональних важкості почувань Вірджинії — всі без винятку займали місце на стінах і столиках у неї в будуварі. Можна було гадати, що ніхто не міг зрозуміти причини появи нових фотографій. Малам Вірджинія була вища за те, що там хтось міг плескати: в її салонах розбирали всі репутатії, крім її власної.

Коли Осман-бей під кінець п'ятої години заходив з яскраво золоченого соняшним промінням майдану під високе склепіння Гран-базару, він переживав одно з найбільше тяжких почувань за все своє життя. Півтори години змарнував він на те, щоб збити на мавівці погоню. Хоч і не міг він зникнути цієї погоні, проте він дуже добре відчував, що за ним стежать. Він застоював усе своє знання старого Константинополя, кривих похиланих завулків Пери і Галати, щоб безлічно викрутався, то пішки то трамваем, то на швидкому авті спантелити своїх уявних переслідувачів і вислизнути їм з рук. Але чи пощастило йому це зробити, Осман-бей не знав. І ця непевність нахала його. А в тім, два чи три рази доводилось йому, пролітаючи на швидкому форді порожніми вуличками Галати, простежити крізь заднє вікно в кареті, що за ним від повороту до повороту не видно було ні одного автомобіля. Це означало, що за ним не стежать, або що слід його загубили. Але вистрибнувши з машини, щоб знову — вже пішки — заплутати свій слід, Осман тратив цю певність. Адже номер машини певнісінько міг примітити й записати собі шпиг, що згубив слід. А це означало, що через кілька хвилин на цій вулиці поліція вже розпитуватиме, куди подався чоловік, що виїз тут з автомобіля. Осман-бей ясно бачив перед собою цю картину: поліцейський агент показує його фотографію отому товстезному купцеві, що сидить собі на осличичку перед своєю крамничкою, а він, кивнувши головою, простягає руку й показує на той провулок, куди тепер несуть його ноги, знеможені напруженням і нервовим кроком.

...Чоловік прекрасної Музафер зрозумів нарешті, що дружини його вкрали не дикі кочівники й не торговельний караван, що проходив цієї ночі містом, а що вона десь таки тут, у місті, близько від свого дому, але далі від нього, ніж коли б вона була в розбійницькій кочівлі страшного Бузуур-хана або на ринковій невідьниці у далекому Ісфазарі. З натяків сусідки, пухкої Міріям, що не стримала язика за зубами, не зважаючи на загрози й на подарунки євнухів, він зрозумів, що світло його очей, його чарівна красуня нудить світом у гаремі паші. З того дня Мартіч день і ніч думав, як подати про себе звістку бранці гарему, як порозумітися з нею й виручити її, щоб тікати вкупі з Алепо світ за очі. Хитрий вірменин покинув свій дім і два дні потратив на те, щоб назавжди замести свій слід від гострозорих гончаків, що завжди і всюди ввижались кожному мешканцеві Алепо в першому ліпшому прохому, в найближчому сусіді, в рідному браті або сині. Та воно так і було. Бо паша був мудрий і діяльний, він бажав знати не тільки те, що робить кожен мешканець міста, але навіть, що він думає. Через два дні ніхто не впізнав би в особі старця-араба молодого ставного вірменина, чоловіка красуні Музафер. Брудний дря-

вий одяг ледве прикривав зігнутий стан жебрака, крізь лахміття просвічувала шкура, висушена сонцем пустині й довгими роками життя. Лице стягнули зморшки і счорнілі губи відкривалися над майже беззубим ротом. Хитрий вірменин пожертував білою усмішкою своїх молодих зубів, щоб наситити нестерпну жагу свого серця. І день-у-день коло палацу паші роздавався гунявий голос старого жербака, що іменем Алаха та його святого пророка благав милостині...

...Осман-бей важко зітхнув і підозріло якось обвів кав'ярню очима спід напів-заплющених повік. Все ті самі мовчазні слухачі уважно стежили за мереживом кучерявого оповідання, їх ні більшало, ні меншало... Аж надто якось живо й близько підійшов оповідач до всього жаху того дня, що промайнув мов мить і тягнувся мов довгі роки. Осман зробив те саме, що чоловік чарівної Музафер. Тільки той пожертував заради своєї знеславленої любови зубами, а Осман стратив усю свою колишню самовпевненість у боротьбі за життя. Тих годин тікання від невидимого ворога, тієї приниженої трусливості переляканого зайця, що мчить стрімголов кам'янистим полем, лякаючись навіть тіни хмар, забути не можна. Це спалило йому серце, це знівечило його. Автоматично виконав він задуманий план. Тут зголів вуса, на другому кінці міста обголів голову, у третій голярні росчистив над переніссям брови, що чорною тінню сходилися в одну суцільну дугу.

В іншому місці у старого оптика купив темні окуляри — очі, мовляв, болять. Певний, що ніхто його вже не впізнає, переїхав трамваем через Галатський міст. Але тут на нього знову насила тривога. Майже пів години блукав він крученими провулками, поки зважився вийти на торговельні вулиці, де купив м'який європейський капелюх. Тут таки в крамниці надяг він його на голову, залишивши свою феску погладити. Заходячи під прохолодне склепіння Гран-базару, він зібрав усю свою мужність. Тут мала розв'язатися його доля. Як тільки Папа Афанасопуло впізнав його, як тільки старий грек що запідозрив, він зразу донесе, рятуючи свою шкуру, першому-ліпшому поліційському агенту, а їх, звичайно, не мало в Гран-базарі, день-у-день десятками гуляють, шукаючи рідкощой по крамницях, чужоземні дипломати та інші чужинці, кого поліція оберігає й за ким стежить. Спід даху та напів-круглих віконць падало навскоки проміння й освітлювало пестраву юрбу, що мов комашня заповнила старовинні стайні візантійських імператорів. Під їхнім високим заокругленим склепінням кипів унизу людський мурашник. Повеликих і маленьких крамниць виставлено на показ принаду для сукороброго гаманця і для щільно набитої портфельки. Копійчані витребеньки і поруч дорожочні товари, розкіш Заходу й багатства Сходу, справжня шановна старовина і спритний фальсифікат, виробі Дамаску й Гамбурга, наргіле, що її бурштиновий кінчик плямкали колись слиняві губи недолугого паші і наргіле, на вигляд ще старша, що два тижні тому вийшла з рук спритного німця. Пахоці Коті і Убігана, привезені на пароплаві з Марселя, і пахоці в таких самих пляшечках, у такій самій обгортці, приготовлені в Галаті. На старосвітських кам'яних плитах, одшліфованих мільярдами підштов за довгі століття, на тих плитах, що по них колись цокотіли копита візантійських скакунів, сидять дрібні крамарі, розістлавши різнобарвні купи легких тканин, брусського шовку та італійських, ситчиків. А юрба кишить, штовхається, торгується, торопіє. Торгаласує й перекакається

всіма мовами й говірками Середземного моря, Європи, Азії.

Осман-бей пройшов у бокові галереї і з тремтливим серцем переступив поріг до крамнички Папа Афанасопуло. В крамниці не було нікого крім хазяїна. Інакше Осман і не зважився б зайти. Зі стелі звисали пишні дамаські лампи, крамниця була заставлена низькими інкрустованими столиками, в шафах і на прилавку розставлено високі вузькогорлі мідяні жбани, більші та менші коробки вибивної роботи, всю фаль-

шиву рескіш східного ремесла, що пристосовується до смаків європейського мандрівника, він бо шукає звичних йому форм і рисунків, що визначають для нього східний стиль і колорит. Кивнувши мимоходом купцеві, що підвів голову, Осман кинув йому давно умовлену фразу:

— Приятель тут?

І, не чекаючи відповіді, подався до задньої кімнати, за прилавок і далі між шафами через вузький коридор. Отут то й був найбільший ризик. Купець міг отямитися й спинити його. Довелось би давати пояснення. Грек міг би пізнати його, хоч він і замаскований, запідозрити і тоді... За другий ризик, що Вірджинії нема, що вона не прийшла або може вже пішла звідси, не дочекавшись його, Осман і не думав. Він був певний, що вона прийде і чекатиме. Перший ризик був тим страшнішим, що в своїй записці він не пояснив і не міг пояснити, що змінить свій вигляд, що треба затаїти від Папа-Афанасопуло, хто має прийти на побачення до мадам Бартолоті. Він був тієї думки, що не в перший і не в останній, з ким красуня Вірджинія зустрічалася в душних примітках малесенької кімнатки.

Все обійшлося гаразд. Купець щось буркнув собі в бороду, але Осман навіть не розібрав його слів. Так чи сяк, гаразд, що Папа-Афанасопуло і не рухався з місця.

Увійшовши в закамарок і відкинувши грубий єгипетський килим, що гравив замість дверей, Осман-бей пошепки скачав до італійки, що підвелася з дивана:

— Це я.

Широко розплющені, здивовані очі мадам Вірджинії показали йому, що його спрадї годі впізнати.

Подавши їй пальцем знак: щоб мовчала, він знову відкинув килим і вийшов у вузький коридор, прислухаючися, що діється в кімнаті. Віл се ця відала. Папа-Афанасопуло фантастично англійською мовою розхвалював якомусь купцеві надзвичайну рідкість і старинність дамської шаблі. А той кризь ніс, по нью-йорському, посясав свій дружині, що такі шаблі носили султанські салдати, що називалися яничарами і різали ними що-дня не менше як по п'ять християнських немовлят.

Розмова його з мадам Бартолоті була недовга. Він простісінько, навіть грубо сказав їй, в чім річ. Він вже давно розгадав, що під покривцем м'яких лінощів мадам Бартолоті ховається жвава участь у діяльності свого шановного дружини, що її анекдотичне любовне багатство завжди збігається з лініями його спеціальних інтересів, що вона багато знає і ще більше може. Він не помилився. Італійка злегка зблідла, але зараз таки заволоділа собою й таким самим діловим і простим тоном відповіла:

— Постривайте хвилину. Я подумаю. Це ж так несподівано.

Вона задумалася, зморщивши чоло. Осман-бей дивився на неї і бачив, як обличчя її покидала умовна безтурботність світської жінки, як виглянула з нього цілком інша, звичайно заставна сутність: енергія, що напружила мускули щік і стиснула нафарбовані губи, лукава хитрість, що зморщила шкіру тоненькою сіткою навколо очей.

План мадам Бартолоті був простий і такий, що виконати його цілком можливо. Вона дістане йому закордонний паспорт зі справжньою виїздною турецькою візою. Того, на чие ім'я виписано паспорт, збудуться з Константинополя пізніше. За це можна буде потурбуватися потім. Треба мати сьогодні ж таку фотографію Османа в його теперішньому вигляді. Так його справді ніхто не впізнає. Той, до кого належить паспорт, — цілком звичайнісінька собі людина: він не міг зацікавити турецької поліції своєю особою. Нема сумніву, що з його фотографії копії не зроблено, коли він приїхав до Константинополя. Нікому й на думку не спаде, що фотографію підмінено. А технічно це буде зроблено як слід.

— Не вперше, — сказала між іншим Вірджинія.

Завтра Осман-бей доведеться рискнути і ввечері, не дуже рано й не дуже пізно, а так о годині п'ятій, зайти в "салон

чужинців" — галатську митницю, показати свій паспорт і сісти на пароплав італійського Лойда "Семірамід", що о сьомій годині виходить до Пірею. Виїде він під прізвиськом П'єтро Москан'ї, родом з Пізи, конторського службовця. Зовнішні примети на щастя сходяться. Такий самий ріст, бунет, такий самий вік. Що правда, цим і вичерпується вся схожість, але Москан'ї ніхто не знає та й не міг знати в Константинополі. Він перебуває тут недовго і майже не покидає контори та будинка Бартолоті. Про всякий випадок Осман проведе один із банківських службовців.

— Це наш чоловік і він на це зважиться. А втім, він такий спритний, що в разі якої хелечі зуміє викритися.

І мадам Вірджинія докладнісінько пояснила Османові, де він має зустрітися о пів на п'ять з тим чоловіком, що матиме з собою чамайдан з речами справжнього Москан'ї.

— Це має велику вагу. Білизни мусить бути позначена ініціалами, відповідними до паспорта. І в кишенях повинні бути про всякий випадок листи в конвертах, адресованих на прізвисько, написане в паспорті. Усе це вам дають. Подбайте, щоб крім цього не було у вас жодного папірця.

І вона діловим тоном спитала, в якій білизні Осман, чи нема на ній значків та чи нема на його одязі як і будь-яких нашпиків, де "кравці" позначають номер замовлення й прізвисько замовника.

— Цього вистачить для вашої затишності, коли б у митниці спало хоч на думку перевести трус. Не забувайте, що ви фігуруватимете звичайнісіньким конторщиком, а після тієї історії з контрабандним вивозом золота на галатській митниці почали дуже присікатися й не церемоняться з чужинцями, коли це прості люди, а не американці або англійці.

Отже все завдання було в тому, щоб не попастися раніш, ніж сісти на корабель. Фотографію Осман-бей має передати як найшвидше хазяїнові італійського ресторана в Пасажі проти тунеля. Фотографію треба запечатити в конверт і заадресувати на ім'я Вітторіо Клементі. Пояснювати господареві нічого не треба.

Продючись, Осман-бей відчув, що в ньому заворушилось складне почуття. Він запалав, що правда, пізнім захопленням перед тією жінкою, що її він

невиразно якось розгадував, але ближче до неї не придивався, кризь легкий туман скороминущого роману, бо цей роман скоріш улежував його самолюбству й задовольняв його звичку мати на стільки-о годин на тиждень гру в любов, ніж торкався його справжніх почувань. Одночасно несподівано якось вколола його думка: "І скільки самовпевненості, а в мене..."

І дивно якось розпрошались. Він узяв Вірджинію за руку й трішки нерішче пригорнув до себе її гладке тіло. Вона всміхнулася, обняла обидвома теплыми й думками долонями його голову, притягнула до себе й поцілувала інакше, ніж цілували колись. Поблажлива, майже материнська ласка була в тім поцілункові, що проходив у глибину серця людського, але він викреслив колишнього переможця життя і жінок. Осман відчув, що він схибнувся вниз по нахиленій площині життя.

... "Буває таке з людьми. Хочеться людині золота, а коли доля наповнить кишені її золотими монетами, холонуть її бажання і непотрібним здається їй усе те, що можна купити за гроші. І серце її прагне вже чогось іншого, чого не можна купити за золото: молодості, здоров'я, краси. Так сталося й з могутнім дамським пашею. Він заволоділ красунею Музафер і заспокоїв жагу свого серця. Та куди дівся його спокій. Тепер він прагнув тишини. Він не знаходив відпочинку в своєму гаремлику. Гіркі йому були любовні втіхи, гіркі мов дика помаранча. Стара Азіє лютю кішкою шипіла, а Музафер став балакучою мов сорока. Ні на один миг не спинався її балакучий язик. На превелике здивування паші вона скорилася зразу своїй долі, не пролила сліз і не знемагала від туги, не так, як інші її попередниці, кого любов або цікавість паші приводила до його гаремлику. Музафер гомоніла мов чубата сіра

шуга, сполохана дитячою біганиною; вона не переставала поводити навіть тоді, коли паші вродно було розвеселити себе її пестощами. І не раз паші підчас нарад з шановними муллами і судьями приходила в голову насидлива думка: І болван же її чоловік, коли він так горював за нею, як розказував мені другий Емір".

... Осман-бей кинув оком на годинника. Була вже десята. Час збиратися. Через пів години він має зустрітися в Сіркеджі

з молодим Алі Хікметом, главою нахшбенді, що його він тиждень тому викликав з Бруси... Тижень тому. Йому здавалося, що все йде чудесно, що змова достигла й успіх забезпечено. Алі Хікмет змешкав, як завжди, в Пера-Паласі. Полагавши справу з фотографією, Осман раптом вирішив не йти на нараду, призначену на конспіративній квартирі у старого нахшбенді. Краще він перекáže

через Алі-Хікмета, що треба їм знати. Навіщо йому ризикувати! Але як попередити його? Йти до Пера-Паласу—безглуздо. Там певно й тепер, як і за старих часів, коли Осман стояв близько до влади, постійно дежурять агенти тайної поліції. Алі-Хікмета поки що, звичайно, не скомпромітовано. Майже ніякого

сумніву нема. Накшбенді вміють охороняти свого наслідного голову. Але телефончу розмову, звичайно, можуть підслухати. А йти самому до Пера-Паласу...

Ні, це річ неможлива. Адже там кожен льокай, кожне хлоп'я знає його вже не один рік. Там пізнають його по ході, по голосі, по манерах. Осман бей знажився на інший риск. Він передав італійцеві—хазяїнові ресторану в Пасажі, два конверти: на одному він написав прізвище й адрес Алі-Хікмета. Італієць

мигом глянув на адреси й кинув головою. Гра знову вдалася.

... Отак глузує доля з людей. Коли чоловік Музафер лень і ніч просиджував коло палацу паші, випрошуючи у правовірних милостині й пантрукі, як би його порозуміти з голубкою своєю, що покинула його, та визволити її з гарему, паша ломав собі голову, як його збутися балакучої красуні, не виставивши себе на сміх жінок

свого гаремлику, що, звичайно, глузуватимуть над любовною невдачею свого володаря"...—Осман-бей кинув на стіл дзвінкі п'ястри, вийшов і зник у нічній темряві. Через пів години він заходив у другу бідну кав'ярню в такій самій глухій вулиці. Алі-Хікмет чекав уже на нього...

РОЗДІЛ II.

СТАРЕ Й НОВЕ

Осман-бей майже пошепки давав вказівки для змовників, рекомендуючи одним організувати втечу, це тим, що найбільше скомпромітували себе, а другим перейти на нелегальний стан, але Алі-Хікмет якось так розсіяно слухав його, що полковник, нарешті, не витримав такі:

— Мені здається, ти мене не слухавш?

Алі-Хікмет широко розплющив очі, довгі чорні віії легко скинувши до брів, ніби здивований.

— Чому не слухаю? Слухаю.

Його суворе своїм рисунком і паравом нижче обличчя, довгасте, тонке, з якимось жіночим відтінком, засвітилося трішки лукавою усмішкою. Щось блиснуло в його непошироко великих мигдалюватих очах, і він торкнувся Османової руки довірливо й боязко, як це робить дитина, торнувшись до мило знайомої їй людини.

— Я тебе слухаю, Осман-бей. Все запам'ятаю. Все скажу, все зроблю. Але мені настирливо крутиться в голові думка, чи на нашому боці правда. Як ти гадав, не може бути так, що ми помилилися, а вони мають слушність?

Кинув головою на стіну, де висіли луб'яні портрети Мустафа-Кемала та Ісмета-паші.

Осман-бей зашарів. Кров ударила йому в голову. На нього напала лють, розрядивши зразу все напруження, що накопало в ньому за день.

— Що це тобі в голову прийшло? Коли ти гадавеш таким чином рятувати свою голову, то на мене не надійся. Я тебе знівечу раніше...

Алі-Хікмет несподівано розсміявся. Його невеселий сміх перервав лють Осман-бея.

— Та й дивний же ти, Осман-бей. Ти—всьому голова. Ти орудуєш

людьми. І як ти кепсько знаєш тих людей! Мене батько ще з колись готував старшувати над людьми. Воно то, правда, нічого з того не вийшло...—він стиснув плечима,—Батько був

справжній вождь, він це добре вмів. І мене вчив: щоб людьми верховодити, треба вміти кожного бачити наскрізь. А ти мене так кепсько зрозумів.

Осман-бей похмуро буркнув:

— Нерви.

Алі-Хікмет мовчки дивився на полковника, наче вперше бачив його.

— Ти мене не знаєш, Осман-бей, і я тебе не знаю. Людям важко пізнати один одного. Мені аж не хочеться говорити саме тобі, які думки не дають мені спокою. А втім, мені вже нікому не доведеться цього розповісти. Тому я скажу тобі. Ти моєш і не слухати. Я мушу це розповісти раніш, ніж... Ти будеш слухати?

Осман так само похмуро відповів:

— Кажі! — Непереможна втома запанувала ним. Він неприязно глянув на молодого нахшбенді. Все одно, часу багато. Хай говорить, що хоче.

— От я й задумуюся що раз частіше над нашою справою. Далеко не всі подробиці відомі мені, як сам знавеш. Ви звернулися до мене, щоб я дозволив нашим людям працювати з вами. Я дозволив. Як голова нахшбенді я повинен щось робити, коли мені кажуть, що справа торкається реставрації халіфа. Але скажи мені, Осман-бей, на твою думку Туреччині справді потрібен халіф або султан?

— Наївне запитання.

— Може й наївне. Я дуже мало знаю світ. Змалку виховували мене, як майбутнього голову нахшбенді. Я не знав власного життя, мене позбавили смаку до життя. Але отого твого султана, Вахад-Еліна, я добре знаю. Мене возили з Бруси до палацу ще дитиною. Осман-бей! Адже це нікчемна й нерозумна людина, що знає життя ще менше ніж я. Яка ж може бути від нього користь Туреччині? Я знаю, що навколо мене фальш. Але з ким поговорити? Осман-бей, ти віриш у те, що проповідуєш?

Осман-бей не зволив відповісти. Він якось холодно й цікаво дивився на Алі-Хікмета, того самого, що його він колись бачив у Брусі, в теке накшбенді, оточеного царськими роскошами й рабською пошаною.

— Я скажу тобі... А втім, не тобі. Тобі це байдуже. Я взагалі кажу... Я не вірю. Я знаю, все те, що мене примушують робити, все, що я роблю, все те пусте, всі наші балачки—на вітер. Наше вчення—трухлява книга, звітрілі слова. Я читаю газети. Не дуже давно почав читати. Осман бей, адже вони в Ангорі роблять велике діло. Країна бо тепер дійсно вільна. Хіба тобі це байдуже? І я знаю, що халіф нікому не потрібний. Може й потрібний він тим, хто завдяки йому купався в грошах і почетах. Але більше вікому. Чого ж ми турбуємось? Чого ми добиваємось? Я гадаю, що всі ми, та й ти з нами, робимо не те, що треба. От, хоча б я. Я знаю, що від мене нікому нема ніякої користі, що я та всі накшбенді обдурюємо людей і себе самих, а я обдурюю тільки інших. Себе я не обдурюю. Я не вірю.

Осман-бей підвівся і сказав:

— Про це ми ще колись поговоримо на дозвіллі, Алі-Хікмет, якщо нам суджеш, що раз з тобою говорити. А тепер тобі пора йти. Пора й мені.

— Добре. Я піду. Будь щасливий.

Разом вийшли з кав'ярні. Осман-бей постояв ще трохи, стежачи, як за рогом вулиці зникала тонка й тендітна фігура останнього нащадка старих основоположників могутньої секти.

... Коли Алі-Хікмет зайшов у дім старого накшбенді, там уже зібралися всі змовники, попереджені арабом Імаїлом. Ніхто не знав, чому їх скликано на цю нараду. Мінялися своїми здогадами. Переважно гадали, що справа наближається до кінця. Можливо, що прийшла яка звістка про повстання в східних вілаєтах.

Грубий дервіш тоненьким голосом, що його раз-у-раз перебивав кашель, розповідав, що з Сан-Ремо йому привезли новини від його величності Вахад-Едіна.

— Списки уряду вже складено. Складають списки тих кемалістів, кого треба знищити, та тих, кого слід вигнати. Наші друзі з Греччини ладні хоч зараз приїхати сюди й взяти участь у перевороті. Вони вже їздять на Фракійський кордон.

Старий султанський дипломат перебив свнуха.

— Я не розумію, чого ти так радуєшся, Зеки-бей. А втім, що тобі: Твоє місце від тебе не втече. Ніхто не стане з тобою конкурувати. Але мене обурює те, що ці панове, проживаючи собі спокійнісінько в Сан-Ремо та в Салоніках, збираються вже ділити шкуру з того льва, що його вбити повинні ми. Вони нічим не ризикують, а ми важимо своїми головами. Ні, вони щось надто квапляться зі своїми списками. Та й взагалі це дурниця. Нам треба буде розпочати з амністії, звичайно, не для всіх, але, так чи сяк, амністії широкої. А розправитися встигнемо ще тоді, як зміїнімо.

Зав'язалася суперечка; вона ще довго тривала б, коли б не прийшов Алі-Хікмет.

Переважає більшість присутніх, додержуючи церемонії, що правила їм за щось в роді політичного переконання, підвелися, коли старий накшбенді вітав молодого голову секти ритуальними поклонами та величанням. Алі-Хікмет спокійнісіньким і байдужим голосом сказав повину, що пригломшила всю шановну компанію агентів Десмоля.

— Я щойно бачив Осман-бея. Він не прийде. Завтра він буде вже далеко. Він доручив мені передати вам, що його раптовий від'їзд конче потрібний. Викрито все. В Ангорі знають, мабуть, усіх учасників змови. Принаймні, увесь константинопольський центр. Сумніватися годі. Осман-бей вважав, що вам треба зараз таки вирішити, кому слід звикнути за кордон а хто може працювати далі, перейшовши на нелегальне становище. На його думку, тим із вас, що лишаться в Туреччині, треба зразу, не заглядаючи навіть до дому, де на вас, що найпевніше, чатує вже поліція, тікати в східні вілаєти. Там треба зв'язатися з головним Ерзерумським муллою й налагоджувати роботу знову. Осман-бей приїхав з-за кордону вказівки

та гроші. А тим, кому цілком не можна лишатися в Туреччині, треба, на його думку, перебраться цієї ж такої ночі до Галіполі, пройти горами, пересидіти трохи де-небудь в ущелині коло Седуль-бара, а потім тікати на фелюгах на острови. Інше нікому не пощастить. От і все, що мені доручив передати вам Осман-бей.

В низькій, накурений залі затремтіли приглушені ознаки обурення й переляку. Декого із змовників обурювала поведінка Осман-бея. Особливо ремствував Зеки-бей.

Задираючись і бризкаючи слиною лаявся свнух:

— Осман-бей... собака... втік... дбає тільки за себе... Куди мені діватися? Мене всюди пізнають у Галіполі... Хай він сплізе через гори, а я з моїм животом...

Піднявши голос, старий накшбенді заставив слухати себе спанталених людей.

— Коли ми тепер позбудемося голови, то й не носити нам на плечах. Кемаль мав довгі руки. Не так воно легко їх схватитися. Тому треба добре подумати. Я знаю, що треба робити.

Всі очі з надією звернулися до нього.

— Не туди потрапив Осман-бей, що тепер можна втекти через Галіполі. Я знаю ту дорогу. Її добре пильнують. Та й тепер. Можна й тією дорогою втекти, але не скоро. Треба, щоб гарячка минулася, щоб утихомирилась поліція. Я зараз скажу вам, що нам тепер робити. Але поспереч мушу потатися іншою справою.

— Алі-Хекмет-ефенді, ходімо в ту кімнату, мені треба з тобою зараз таки перебалакати.

— Слухай, пане,—м'яким і рівночасно владним тоном почав він.—Я знаю більше, ніж ти гадаєш. Я знаю твою душу. Але ти не можеш і не смієш покинути свого місця. Ми твої, а ти належиш до нас. Ти син твоїх батьків, останній і єдиний наш голова. Нікого нам на твоє місце посадити, інакше ми давно вже замінили б тебе, Алі-Хікмет. Тепер ти повинен покинути те місце і нині ж таки виїхати до Бруси. На тебе ніхто не мав підозріння. Ніхто з них,—він погрудливим рухом показав на залу,—не скаже на тебе. Вони знають, що вони за те могли б заплатити життям своїх дітей, своїх близьких, усіх, ким вони дорожать. А на тебе ти потрібний. Ти нас ніколи не покинеш. Іди на своє місце. Чувш, пане мій, ти мусиш бути і будеш завжди нашим паном, бо другого у нас нема. Я сказав.

Алі-Хікмет стиснув плечима й недбало відповів:

— Навіщо стільки слів? Я давно знав, що я ваш раб. Що я маю робити?

— Коли я наймав цей будинок, я передбачав, що він може колись стати пасткою. Кожен будинок може бути пасткою. Тому я зробив вхід, невідомий нікому. Наші брати викопали підземний льох на згорілі квартири. Тебе зараз виведуть цим льохом. А отих я ще затримаю на півгодини. Стільки народу кинеться в вічі здалека, хай хоч як обережно всні не йшли б. Якщо нас чекає лихо, то я хочу, щоб твій слід уже простиг до того часу, як нас спіймають.

Алі-Хікмет тим самим недбалим тоном озвався:

— Гаразд. Все одно.

Через десять хвилин він стояв під обгорілим засохлим кипарисом коло обваленої

стіни зруйнованого будинка. Далеко внизу мигтіли в воді відблиски вогнів надбережних будівель. Алі-Хікмет повів плечима, неначе холод його пройняв, і крутими стежками подався вниз.

... Старий Юсуф-ефенді вернувся до залі, де знялися знову пларі суперечки. Знову ті самі взаємні докори, нарікання.

— Цитйте, бей-ефенді, ви хочете, щоб на вулиці почули, як ви тут галасуєте!

Принесли.

— Кожен із вас повинен подумати, де й у кого міг би він на кілька днів знайти безпечний і певний притулок у Констан

тинополі. Я міг би вас усіх розмістити по різних теке, але боюся, що саме там труситиме поліція. Я вас виведу відси так, що ніхто не зможе за вами простежити. А це вже ваша справа доховатися й сидіти тихенько, як миші по норах. Тим часом я візьмуся за роботу, підготую грунту, щоб кожен міг якось виїхати з Константинополя. Читайте що-дня „Акшам“, читайте ці оголошення. Коли побачите об'яву, що закордонній фірмі потрібні молоді люде розповсюджувати... ну хоча б... удосконалені рухомі печі, знайте, що все приготовлено. Чекайте дру-гого оголошення; там буде вказано адресу, куди звертатися за довідками. Але ще не ворухтеся. На ту адресу, коли я її зор-ганізую, я сам надішлю кілька листів і простежу, що з цього буде. Якщо виявиться, що ніякої небезпеки нема, я дам третє оголошення. Тоді ви листовно повідомляйте на ту адресу свої адреси. Розуміється, прізвищ не пишіть, позначуйте ініціалами, простіть відповісти листовно. От і все. Через пів години ми ро-зійдемося.

Щойно доказав він останні слова, як з вулиці почувся грюкіт у двері. Всі так і замерли. Старий нахшбеді кинувся до дверей, спинився... грюкіт не вгавав. Залунали глухі удари.

— За мною!—крикнув він.

Кинувся в сусідню кімнату, юрба за ним. Раптом спинився на порозі:

— Не минуло ще десятих хвилин, як пішов Алі-Хікмет... —майнуло йому в голові. Обернувся лицем до змовників, що збилися гурмою коло дверей, і сказав:

— Що робити? Розуміється, це поліція. Воля Аллахова. Він знає.

Блідий, як крейда, подався через залу до виходу. Евнуч скопив його за руку:

— Рятуйте!—плаксиво схлипнуло й скорчилося товсте горло.

Старий дипломат дістав з портфеля два листи й запалив їх сірником. Це був сигнал. Всі кинулися рвати, палити, про-ковтувати папери.

Тріщали двері вниз. Накшбеді зійшов сходами:

— Хто там?—гукнув він міцним і спокійним голосом. Але в ту саму мить двері широко розсхилилися, мов од рвучкого вітру, і на порозі виросла постать Зія-бея. За ним видно було мандармів.

Через хвилину в будинкові орудувала поліція. В залі Зія-бей по черзі трусив усіх заарештованих, а тим часом поміч-ники збирали шматки подертого паперу, пороли дивани, зри-вали шпалери із стін, підвизували підлоги. По всіх кімнатах чути було галас, тріск, турботні оклики. Кипіла робота...

(Далі буде)

Пан Решке, шановний чехо-словацький соціал-демократ і комівояжер цукроварних справ, спочиваючи після клопітного, але щасливого ділового дня в своєму номері на п'ятому по-версі гостинниці Пера-палас, бачив тієї ночі дивний сон. Сни-лося йому, ніби сидить він у конторі Васіф-бея, багатого купця гастрономічних товарів, і продає йому велику партію цукру. Васіф-бей погоджується на всі умови. Пан Решке не вірить своїм ухам. Він заправив ціну на тридцять п'ястрів з тони вищу за біржову, Васіф-бей погоджується. Здачу цукру призначив він через три місяці за готівку по умовленій нині ціні,—Васіф-бей згоден, хоч ціни на цукор падають і продаж на строк практикують усі зі знижкою проти продажу наявного товару. Кінець-кінцем про-понує він, щоб Васіф-бей вніс йому половину умовленої вартости як завдаток, Васіф-бей згоден. Панові Решке трошки аж ніяково.

І враз Васіф-бей, грубий такий, важний турок, скаче на стіл і починає крутитися, розпростерши широко руки, точ-нісінько так, як той дєрвіш, що його бачив пан Решке в Стам-булі. Поли довгої жакетки Васіф-бея крилами віються, чорна шовкова китиця на його фєзці креслить кола йому на головоу. Васіф-бей крутиться так хутко, що переляканому пану Решке здається, наче перед його очима звивається велетенська чорна дзига з червоною верхівкою. Васіф-бей крутиться і співає якусь журну пісню, то викрикує, то знову затихає. І пісня та брєвнєть що раз тонше, припускає темп, аж голова крутиться...

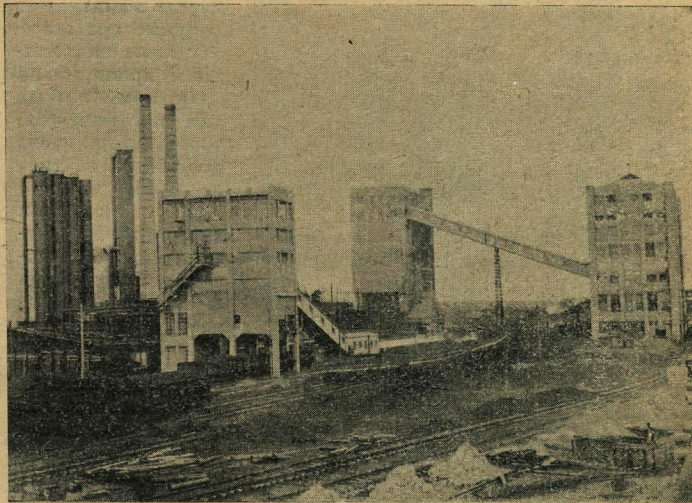
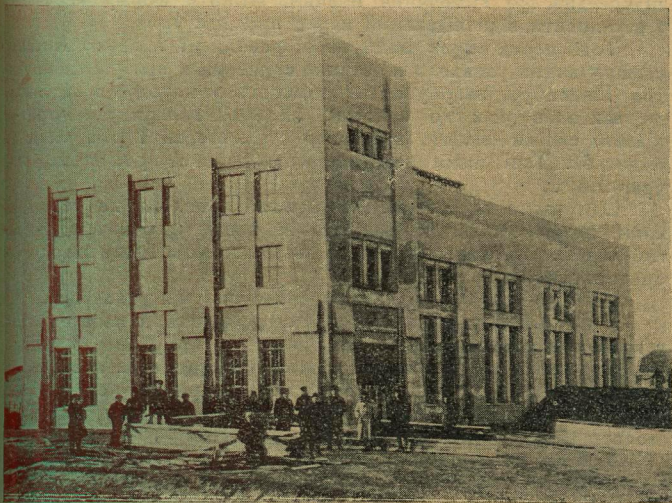
Пан Решке прокидається й переляканий сїдає на ліжку. Але сон його ще не розвіявся. Васіф-бея нема, та його пісню чує він виразно. Співає хтось за стіною шаленим темпом, ти-хим, високим, надричним голосом... Пан Решке силкується щось второпати, але втома після метких цукрових операцій перемагає його цікавість і деякий переляк: він падає на подушки й нав-задогоняє сон.

А в сусідній кімнаті перед одчиненим вікном у місячному сяйві крутиться довгий і ставний у білому одязі шейха Алі-Хікмет. Руки його розпростерті, очі майже запліснені. Спід повік вузенькими смужками ледве вилискують закочені білки. Боже-вільна усмішка блукає по обличчю. Він виводить стару ритуаль-ну пісню, виконує старий обряд, що кидає його в екстазу. В звичній екстазі голова нахшбеді шукає визволення.

Ось він досяг уже тієї запаморочливої екстази. Тіло його невагоме. Не ворухиться думка.

І, скорившись, мов чужій волі, нестримному прагненню до остаточної свободи, Алі-Хікмет-ефенді поривав свою пісню, широко розплющує й знову сплющує засліплені очі, м'яким стрибком вискакує на вікно і змахнувши в повітрі руками, білим птахом летить униз на сірі кам'яні плити...

СКАЛКИ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ

Головний корпус електростанції, щойно збудованої в Мелітополі. Праворуч, Горлівська шахта № 3, як найкраще механізована й устаткована (загальний вигляд)

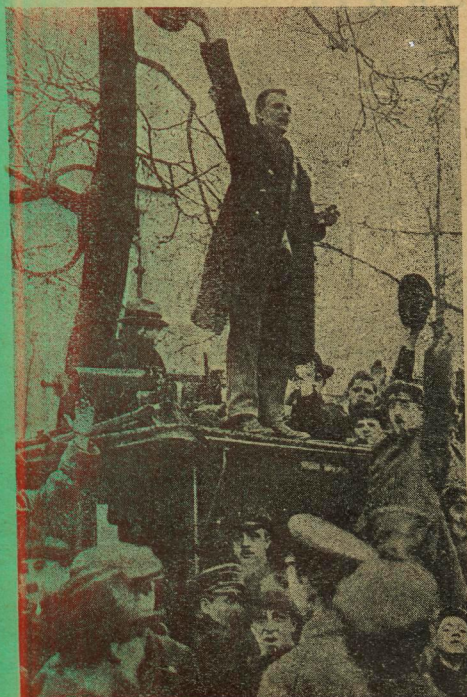
Революційні робітничі загони, що виступили 9 листопада

ПЕРШИЙ ЕТАП

Десять років німецької революції

ЩЕ НА початку вересня 1918 р. по всіх містах Німеччини величезні плакати запевняли нарід, що „останню перемогу нам забезпечено“; 11 вересня імператор Вільгельм з властивою йому брехливою хвалобою говорив есенським робітникам, що Антанта ненавидить німців, бо „ненависть виявляється лише у народів, що почувають себе переможеними“, а вже 28 цього фатального для імперської Німеччини місяця Гінденбург і Людендорф категорично заявили Вільгельмові, що супротивника необхідно негайно прохати замиритися. У протинному разі зверхність не ручиться за армію, країні загрожує катастрофа.

Цим актом люде, що держали долю імперії в своїх руках, визнали її загибель. Першого жовтня було зроблено останню спробу врятувати монархію: утворили „демократичний“ кабінет з райхсканцлером принцем Максом Баденським. Але було вже пізно. Чотирьохрічна війна, що коштувала країні сотен тисяч

Мітинг у Тиргартені

людей, що нечувано погіршила становище робітничої класи, що збагатила за рахунок пролетаріату лише спекулянтів і промисловців „для армії“, була тим могутнім фактором, що примусив робітників взятися до зброї.

Чотири роки кровопролиття розкрили пролетаріатові — в тилу й на фронті — очі на ганебну поведінку соціал-демократів з Шайдеманом на чолі, що на початку війни голосували за військвві кредити й надалі крок за кроком зраджували інтереси німецького робітництва. Навіть на порозі революції шейдеманівці приклали усіх зусиль, щоб врятувати монархію: коли вже всім було ясно, що імперія пережила

саму себе, і лише негайне зречення Вільгельма може відкрити шлях до „перемир'я“, тогочасний райхсканцлер принц Макс Баденський звернувся до Шайдемана з цим запитанням. Бравий „соціаліст“ заявив, що не вважає за можливе „висадити в повітря“ кабінет такою вимогою.

Потім, коли переможні кроки революції почулися вже зовсім близько, соціал-демократи заговорили про зречення, але пляма оборонців імперії залишилися на них.

24 жовтня в Берліні одержали третю ноту Вільсона — останню відповідь на пропозицію німецького уряду замиритися. Американський президент висловлював згоду почати переговори про мир, але знову (як у перших двох нотках) недвозначно підкреслив, що Німеччина повинна змінити форму керування і встановити відповідальний перед народом уряд.

Тоді перед лицем майбутньої революції й вимог Антанти командування ухвалило в останнє спробувати врятувати монархію Гінденбург звернувся до „німецького народу“ в відозві, де закликав усіх до єдності. „Хай батьківщину підтримує військо своїми силами, готовістю до пожертв і рішучістю до боротьби. Тоді наша німецька батьківщина протистане всім ураганам“.

Одночасно морське командування зважалося на безумний крок — дати великий бій англійській флоті, щоб хоч ціною загибелі всіх німецьких кораблів вчинити найбільшу шкоду супротивникові.

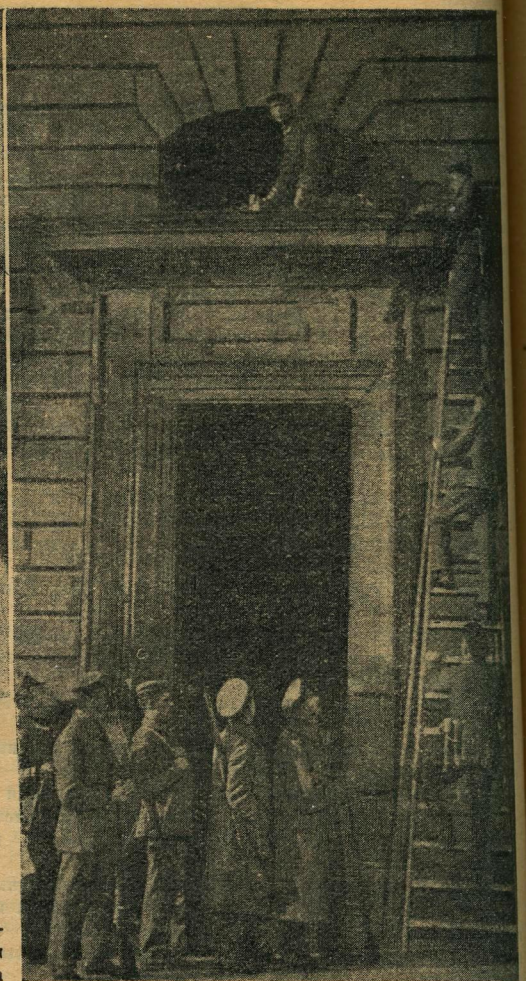
Це було тою іскрою, що запалила полум'я революції. У відповідь на наказ вийти у море кочегари позагашували у грубах, а матроси відмовилися йти на вірну смерть. „Якщо англійці нападуть на нас, ми будемо захищати себе, але самі не нападємо“ — склали вони резолюцію. Начальство не звернуло уваги на протест команд і 30 жовтня по всьому флоту, що стояв у Кілі, знялося повстання.

З Кіля воно перекинулося в Гамбург, Любек, Бремен, Брауншвейг, Майн і стало наближатися до фронту.

В Гамбурзі проти матросів виступили офіцери, перші ж сутички мали наслідком близько 30 жерів. В Гамбурзі проти революціонерів вживали газові бомби.

Але ці спроби зупинити переможний хід революції було призначено на невдачу.

Революційний настрій, що вже давно кипів у підпіллі, знайшов нарешті собі вихід — до матросів приєдналися салдати й робітники Місто за містом переходило до рук рад робітничих і салдатських депутатів.

Встановлюють кулемета на фронтоні палацу

За три дні революція перемогла по всіх кутках Німеччини, червоний прапир мав у Дрездені й Ляйпцигу, Франкфурті й Ганновері, й Магдебурзі й Штутгарті. 8-го листопада в Мюнхені навіть було проголошено Баварську республіку.

З першого ж дня революції соціал-демократи намагалися відмовити її переможний хід. Ще 4-го листопада вони звернулися до робітництва з відозвою, де закликали їх не влаштовувати страйку, не кидати заводів, не йти на вулицю.

Але пролетаріят вирвався з соціал-демократичної вузди — одо дня зростає вплив групи „Спартак“, яку були заснували ще у 1916 році Карл Лібкнехт і Роза Люксембург під гаслом: „Проти співробітництва класів, за революційний соціалізм“. Ця крайня — лівіша німецької соціал-демократії протягом двох років була позбавлена своїх ватажків — Лібкнехта і Люксембург, — понад два роки було ув'язнено, їх звільнили лише наприкінці жовтня.

Під бойовим керівництвом палких революціонерів спартаківці стали на чолі робітничого й салдацького руху. Дрібна й середня буржуазія, радикальна інтелігенція, так званий „середній стан“, весь світогляд яких було одразу перекинуто попри останніх днів, також хоч на короткий час пішли за самими революційними гаслами. В такий спосіб союз Спартака був впливовішою партією того часу.

Незалежні с.-д. — ліва група шайлеманівців, що дали більше впливу свій вплив, бо боролися на два фронти — проти правих і проти лівих. Не маючи твердої програми, без певної лінії поведінки вони, безумовно, не могли зрівнятися своєю роллю ні з спартаківцями, ані з правим крилом партії.

За таких умов наступило історичне 9 листопада. Того дня ранку в Берліні все мало звичайний вигляд — рушили трамваї, робітники йшли до заводів, по вулицях стояли поліцаї.

Але під полудень картина раптом змінилася. Фабрики спустіли, по краях міста з'явилися озброєні робітничі загони, вулиці швидко заповнилися багатотисячною юрбою. Салдати, що зустрічали народні демонстрації, привільнувалися до них. З усіх каварень вихилили озброєні війська й переходили на бік робітників. О першій годині повсталі дістали штурмом в'язницю Моабіт і звільнили політичних ув'язнених. Салдати познімали юкарди і зривали їх з офіцерів.

Над вечір центр Берліну нагадував військовий табор.

Перед імператорським палацом говорив Карл Лібкнехт палку промову. „Настав день звільнення. Ніколи вже жодний Гогенцолерн не появиться на цьому балконі; там, де 70 років тому Фрідріх Вільгельм IV примушений був вклонитися перед групами борців, що впали за волю на барикадах Берліну, цього дня тут стоїть величезна юрба пролетарів, що вітають нову волю, — говорив він. — Панування капіталізму зломлено“.

Того самого дня було захоплено поліцей-президіум, райхстаг, всі урядові установи. Імперський велет був на глиняних ногах — він повалився від першого штурхана. А Вільгельм все ще чіплявся за примару влади. Він бачив, що останні надії збе-

Озброєні матроси на вулицях Берліну

регти престол обернулися в нівець, але ж не підписував зречення. Це зробив за нього канцлер Макс Баденський і 9-го листопада вся Німеччина довідалася, що немає більше імператора.

Лише побачивши маніфеста про своє зречення Вільгельм упевнився, що його гру програно і ранком 10 листопада вже перейшов голандський кордон. Незабаром за ним вирушив і кронпринц.

Підписавши „зречення“ Вільгельма принц Макс Баденський передав звання райхсканцлера с.-д. Еберту. Тоді ж було утворено тимчасовий уряд з шайлеманівців за участю незалежних соціалістів. Спартаківці, що настоювали на передачі всієї влади радям, відмовилися від участі в уряді й продовжували революційну боротьбу з пролетаріатом.

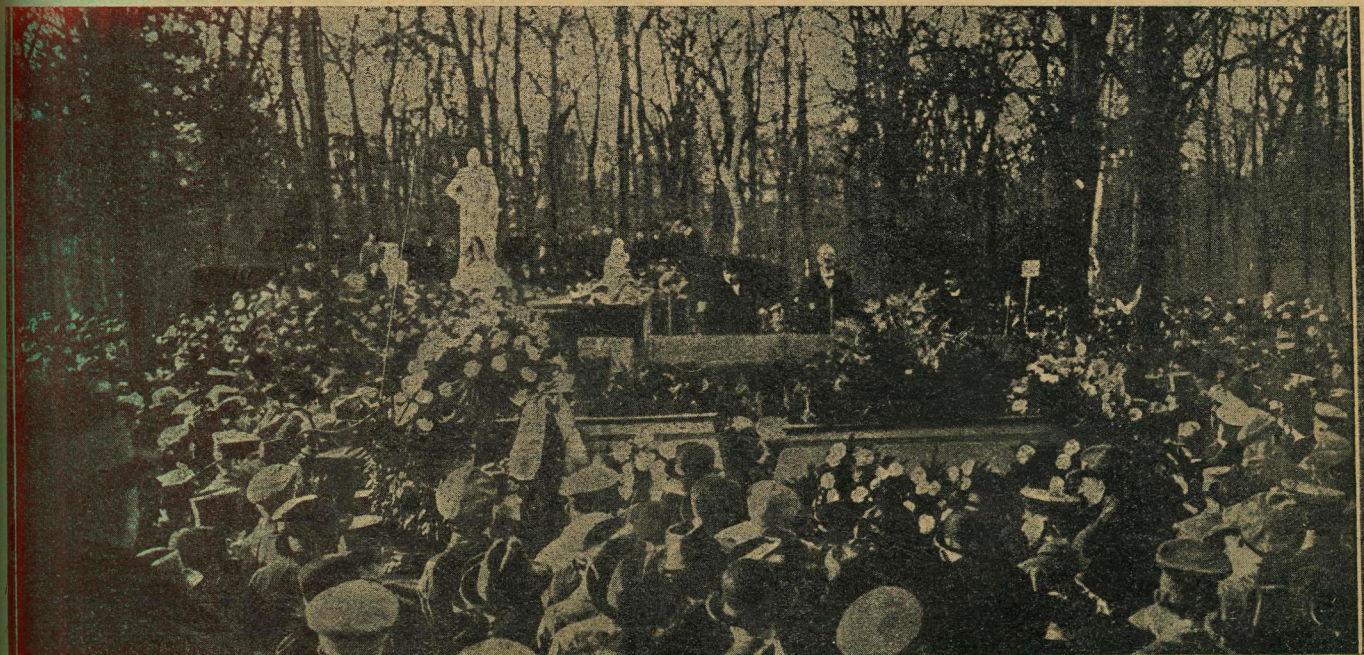
Так було повалено імперію, що непорушно стояла 47 років і мала наймогутніший урядовий механізм. Але справжня боротьба пролетаріату почалася лише тоді, коли буржуазія очуляла й за підтримкою соціал-демократів перейшла в наступ на завоювання робітничої класи.

Ог чому величезної ваги набувають слова Карла Лібкнехта, сказані під час похорону жертв бою за імператорський палац:

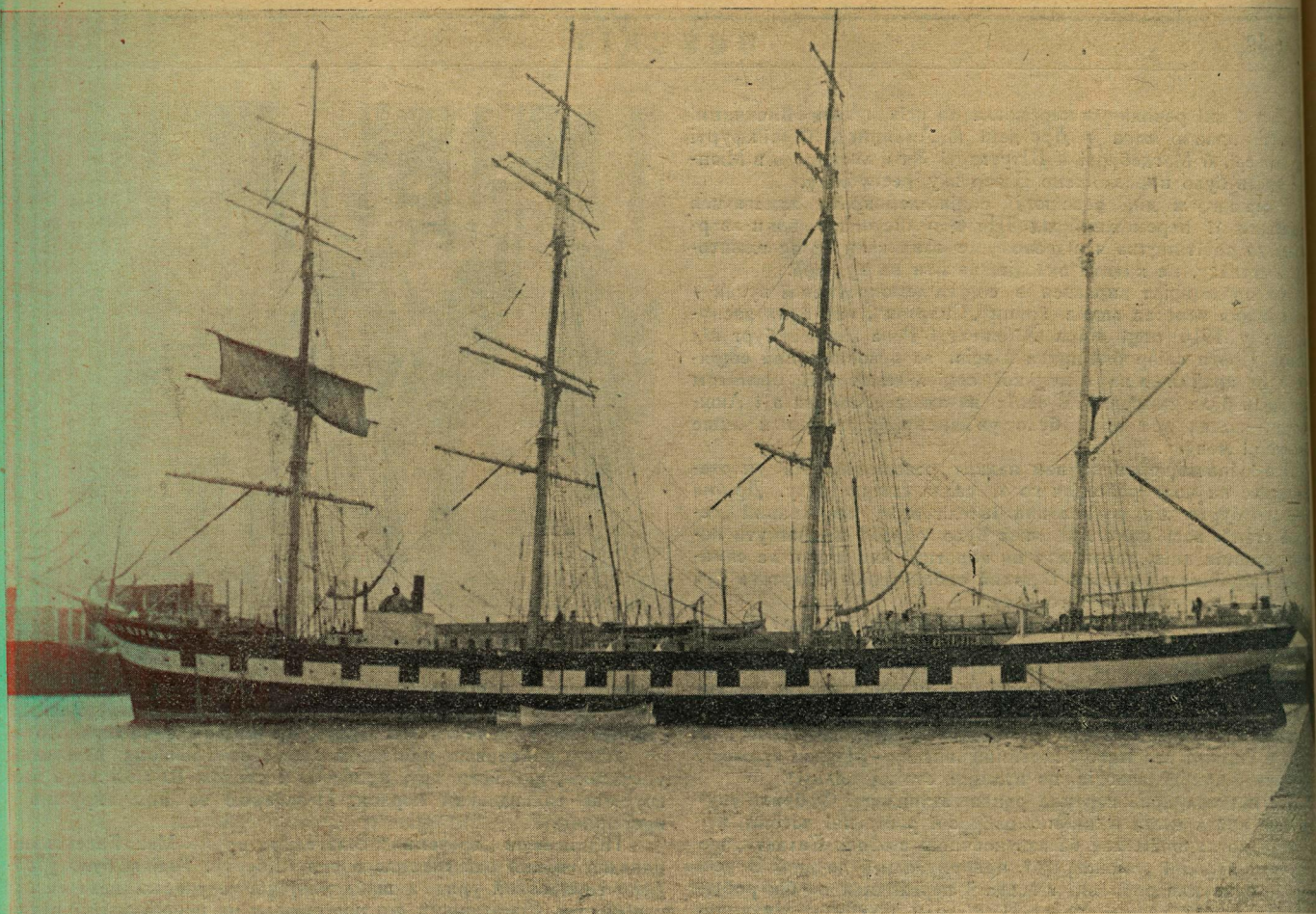
„Молода революція в небезпеці, треба бути напоготові, міцно тримати зброю й боронити завойоване кров'ю пролетарів від скритих і явних ворогів робітничої класи“.

Десять років, минуло; вони показали, що Карл Лібкнехт мав рацію

Вал. Бородкін

Карл Лібкнехт говорить промову під час похорону жертв революції

„Товариш“ в Одеському порту

НА „ТОВАРИШЕВІ“

ВЖОВТНІ прийшов „Товариш“ до Одеси і погода була тоді жовтнева. Імжило і холодний вітер руками проворного перукаря кучерявив біле руно схвильованого моря.

Журливо гуділа сирена, мов плакала слізьми горем впови- того дня.

І все ж...

І все ж у порті в цей день панувало якесь особливе ожи- влення. Робітничі блузи в загальній юрбі перемішалися з чор- ними куртками берегових моряків і осінніми плащами. З роз- горнутим червоним прапором струнками колонами прийшли студенти Одеського мортехнікума.

Було святочно й радісно.

А ще тиждень тому, як прийшов теплохід „Крим“—най- комфортабельніший корабель на Чорному морі, геть чисто ме- ханізований,—не було й десятої частини тієї маси людей.

А „Товариш“?—На ньому навіть нема димаря, не вили- скують лаком прості дерев'яні борти й у маленькому кубрику замість яскравої електричної люстри скромно світиться наф- това лампа.

Зате в ньому, в „Товаришеві“ є щось інше, що лежить у запертій шухляді капітанського стола—„Корабельний жур- нал“. Це сухі протокольні рядки про шістдесят безвусих юна- ків, що зі шкільної лавки попали в цей серйозний і блискуче витриманий іспит. З загорілими обличчями, в темно-синіх светрах з червоною нашивкою „УС“ (Учебное судно) „Товариш“, вони залюбки розказують про те, як у великі шторми м'ячик „пінг-понга“, здавалося, застигав у повітрі, бо стіл з підлогою враз опускався вниз спід нього. Вони показують свою стін- газету „Всі наверх“, що її два номери було випущено за час плавби, показують мавзолей Леніна, зроблений одним із прак-

тикантів, і картину, що її подарували молодим радянським мо- рякам червоні фронтовики Німеччини.

Усе це таке просте, таке звичайне.

А тим часом:

— Коло берегів Архіпелага, коли чорного „Товариша“ вночі мов гігантський плавучий катафалк безвітряна погода зробила паралітиком, а спокійна течія помалу відносила до бе- рега,—просто в вічі морякам заглянула смерть.

А далі, коло острова Крети, в північному морі коло Гель- голанда на 300 миль доводилось робити по 60 поворотів,— 11 раз на добу свистів боцман аврал.

Або в Біскайському заливі, де на морському дні жахливим пам'ятником морського цвинтаря лежать сотні кораблів, залі- вітер завивав, з хвилини на хвилину загрожуючи загн- беллю.

Цього всього ви не почуєте в оповіданні товаришів з „То- вариша“. Бо живемо ми в дивній країні, де борються дивні люде, кому пройдений шлях труднощей усю героїку перетво- рив у будні. Тут на „Товаришеві“ ця героїка—лише прото- кольний рядок у корабельному журналі.

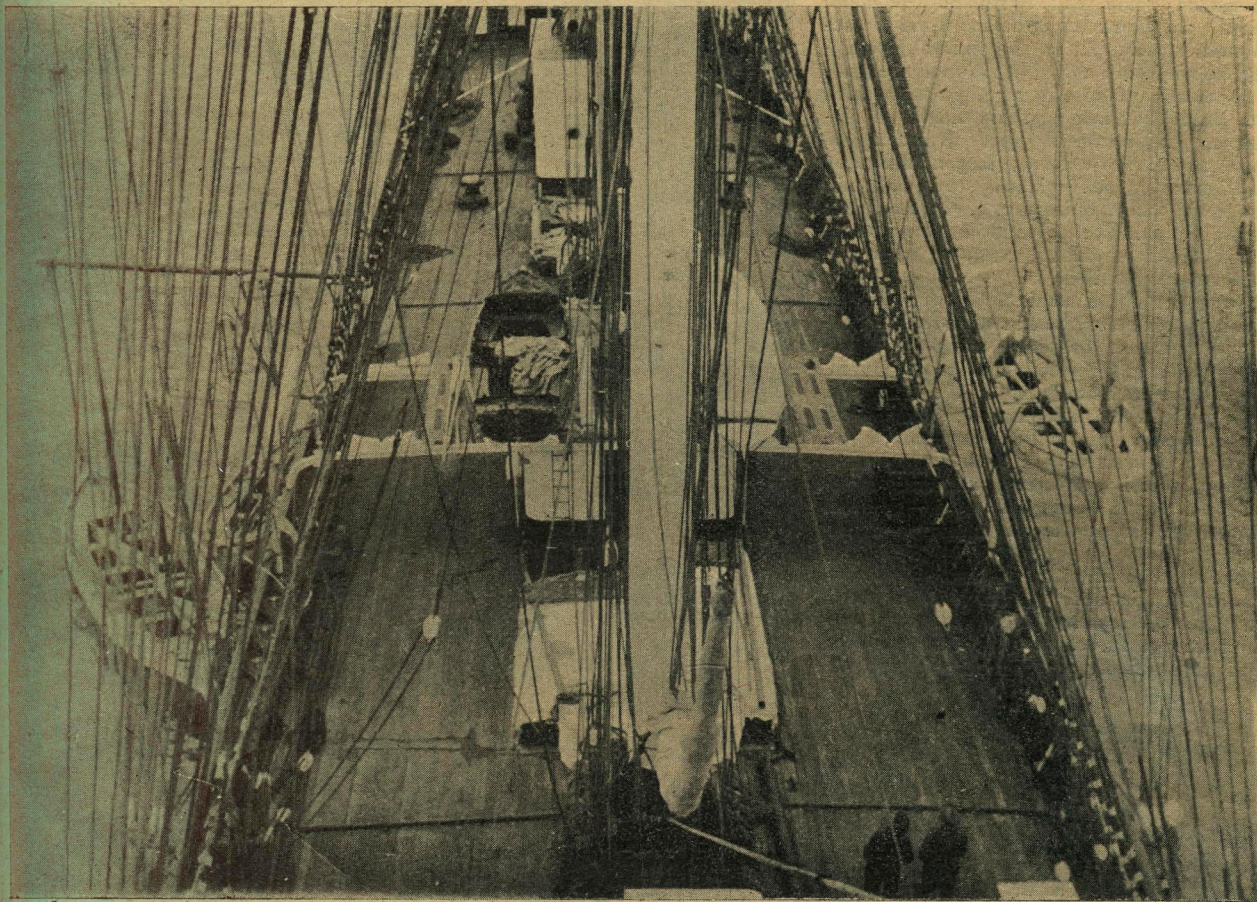
Коли ми верталися з „Товариша“, портові вулиці губилися в імлі. Нас супроводив молодий двадцятилітній практикант. Він, усміхаючись, показав на набережну. Тут у густій, як кави, нічній темряві вирисовувалися контури людей. Це робітники нічної зміни—пересипчане.

Адже вже за ці перші три-чотири дні постою в порті на кораблі перебувало понад п'ять тисяч міських робітників.

Вони прийшли подивитися і стиснути руку своїм товар- шам з „Товариша“, що чесно пронесли крізь моря й океани ім'я радянського моряка.

М. Єфетов

фото Ал. Ставрані

Опівдні на палубі „Товариша“

МАРКО НОВОСЕЛЬСЬКИЙ

Молодий український скульптор Новосельський з кожною своєю роботою що раз більше визначається не лише серед українських майстрів, а й серед скульпторів СРСР.

Коли в його роботах 25-26 р.р. почувається ще де-яка невпевненість, то всі дальші роботи звертають на себе серйозну увагу вмілим використанням матеріалу, знанням форми і вдалою композицією.

Особливо гарні його портретні твори, що відзначаються смілою трактовкою й майстерною передачею не лише зовнішньої схожості, а яскраво підкреслюють внутрішні властивості (характер) зображеної особи.

Ця остання обставина особливо має вагу, коли виконуються портретні скульптури, що мають історичне значіння. На жаль сучасні різьбярі здебільшого не дають влучних і виразних характеристик.

До останніх портретних робіт т. Новосельського належать бюсти: голови Раднаркому України т. Чубаря (оригінал купив АХЧУ), А. Д. Цюрупи, письменника Копиленка (купила Наркомосвіта України), письменника Блакитного (купив будинок літератури ім. Блакитного).

Портрети т.т. Блакитного й Цюрупи було особливо важко виконати, бо роботу довелося провадити лише за фото-матеріалами.

Проте, коли в портреті т. Блакитного відчуваємо деяку фотографічність, то цього ніяк не можна сказати про бюст т. Цюрупи. Бюст трактовано дуже просто й разом сильно. Поруч повної портретної схожості автор дуже тонко уловив й твердо підкреслив колосальний розум і тверду волю т. Цюрупи, виявивши разом усю теплоту характеру того більшовицького борця.

Скульптура ще не закінчена, доданий знімок зроблено на третій день роботи, але вже цілком певно можна сказати, що портретна галерея вождів Жовтня поповниться ще одним, дуже цінним експонатом.

С. Варіч

МУЗЕЙ ВІЙНИ

(Одеса)

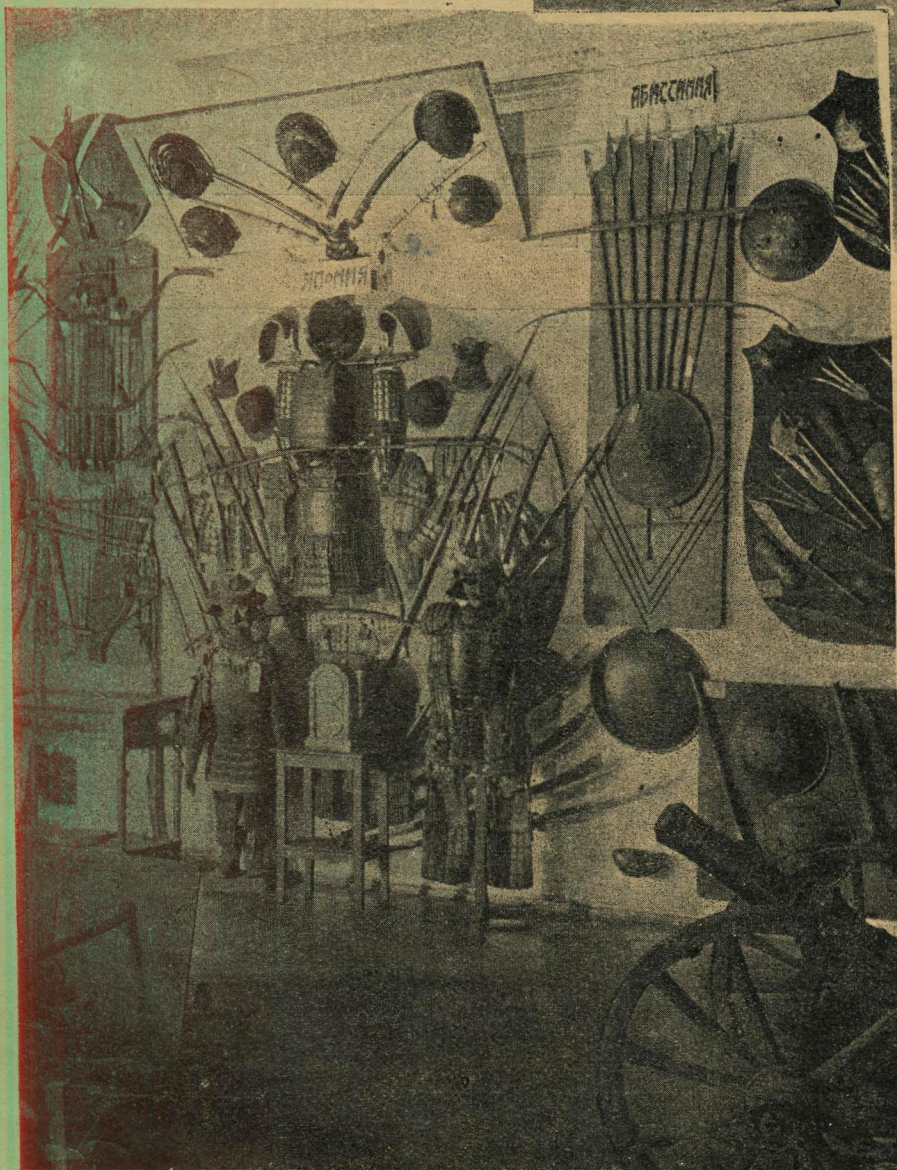
ВЖЕ кілька років при будинкові Червоної армії та флоти існує великий військово-історичний музей. П'ять чи шість просторих зал, де містяться найрізноманітніші експонати, дають повну картину того, що називають війною. Ввесь жах, вся трагедія війни, не підмальована, справжня—в цих фотографіях, поросклеюваних по стінках, в цих плакатах та листівках. Музей—цікава установа, він має добрі відзвіти й оцінку т. т. Фрунзе, Ворошилова, Якіра. Тут зібрано численні матеріали від бойки першої людини до сучасної громадянської війни.

Громадська війна налічує в своєму відділі найцікавіші експонати. Безліч фотографій ілюструє цю героїчну сторінку історії революційного руху з найбільшою повнотою. Сибір, Крим, Україна—все знайшло свій відбиток на цих фотознімках. От, наприклад, фотографові пощастило засняти цікавий момент—вступ Котовського до Одеси. Радісні обличчя, що вітають славу, дівлію, кашкети, застигли в повітрі, і самі герої,—обідрані, худі,—веселою посмішкою відповідають на привітання наставпу.

Махно зі своїм штабом, що знявся, мабуть, в якійсь провінційній фотографії. Червоні, білі, Шкуро, Петлюра... Якимсь несамохіть почуваш ті моторошні часи. Он тікає генерал Денікін і кидає відозву к "руському народу".

Відділ „російської зброї“. Праворуч—зразки зброї всіх народів і часів

З „прискорбием“ відзначаючи, що „изменники, грабители, убийцы и прочие преступники, именующие себя коммунистами, захватили всю власть над Россией“, він запевняє своїм чесним і непохитним, наче сталь і камінь, генеральським словом, що „русская армия идет освобождать народ, а не завоевывать русскую землю. Возврата к старому нет!“ Далі генерал з надхненням, б'ючи себе кулаком у груди, просто бреше: „помещицы и казенная земля передается крестьянам“, (щось не пам'ятають селяне такі випадків!) і, взагалі, допоможіть, хто скільки може—„спасайте Россию“...

Як у кіно моменти громадянської війни, проходять перед очима приголомшеного глядача. Імперіал стична війна... Цей відділ сміливо можна було б назвати відділом стріх. Тут всі вдосконалені засоби масового вбивства людини, що дають такі нечувані і такі кошмарні наслідки, справляють величезне враження.

Ось одна сіренька фотографія: поле після газової атаки мабуть однієї з перших... Не видно одірваних рук, ніг, — тіла цілі, але обличчя, тільки обличчя, покривлені, з розплющеними очима, роззявленими устами красномовно розповідають про неймовірний жах і нелюдські муки.

А ось наслідки вибуху одного тільки німецького „чамайдан“. Величезна яма, вщерть наповнена людськими руками, ногами, тулубами, поневченими, скривавленими...

Сибірські селяне в полатаних кожухах зі старими рушницями йдуть тероризувати

ХІНСЬКІ БРОНЗОВІ КУ-РИЛЬНИЦІ XV СТОЛІТТЯ

З експонатів Державного Художньо-Історич-ного Музею в Харкові)

КУРИЛЬНИЦІ — посуд з дірками на вічку, куди виходить пахучий дим—мали широке застосування в хінському побуті. Форма їхня дуже різноманітна. Іноді мають вони вигляд якихсь-небудь предметів, а найчастіше тварин. Ось курильниця, що зображає собою кішку. Цей твір належить до XV століття, вельми цікавої епохи хінського мистецтва. Помітно в ньому спостережливість хінського художника, що зумів не лише правильно передати форму тварини, а й примітити її характер і настрій: кішка лежить і дрімає, напівзаплющивши очі, а морда її виявляє благодушність і цілковите задоволення з життя. На шиї у кішки стрчка, зав'язана красивою петлею, другою петлею лежить на спині хвіст; ці дві петлі мають практичне значіння, правлять за ручки посуду. Це показує, що хінці вміють використати саму форму тварини, не додаючи до неї яких-сторінних приладків, для практичних цілей. На спині кішки покладено в формі попони сокришку, прикрашену візерунками з отворами, куди й проходить пахучий дим.

Курильниця-дракон

виходить кадильний дим. Ручка курильниці зображає теж фантастичну тварину—дракона з тулубом ящірки та з людською головою.

Курильниці збереглися в хінському побуті до нині. Їхня улюблена форма—ті самі химерні прикраси, що увійшли в хінське мистецтво в XIV-XV столітті. Курильниці XIX століття зберегли старі художні традиції: курильниця має складну форму; вона прикрашена візерунками, на вічку сидить фантастична тварина з роззявленою пащею, звідки виходить дим, а навколо ніжок в'ються дракони.

Тонка, вишукана робота свідчить за великий смак і високий ступінь майстерности давніх хінських робітників прикладного мистецтва. Т. І.

Курильниця-потвора. Вгорі—курильниця, що має форму кішки

тисячну, чудово озброєну армію Колчака. Тут ви не бачите індивідуального героїзму громадянської війни, тут війни, упертий, стихійний рух. Далі йдуть картини полону.

Між іншим у музеї зберігся цікавий ладський документ: аркушик з блок-ноту, що на ньому олівцем похапцем написано: „К Австро-Германцям. М. Г. Прошу с больными и ранеными русскими войсками, а также с пленниками обращаться по христиански... Если война неизбежна, то это не значит, что необходимо забывать христианские принципы и культурные приемы в ведении даже войны. Доктор...“ Наївний протест обуреного лкаря-ідеаліста!

Зая, де зібрано зброю всіх народів, за всі часи, також лишає невитравне вражіння. Скільки знаряддів, скільки засобів вигадала людина для знищення „ближніх“, що мимохіть робиться моторошно. Од первісних стріл до сучасної гвинтовки—величезна жаклива путь, що її репрезентує музей.

Б в музеї ще один відділ, мабуть самий цікавий, що малою стару „ніколаєвську армію“, її життя та побут. Військовий статут, регалії генерала Радєцького, форменна одежа то-що—тут зібране все. Ось на величезному столі росташовані правильними купками офіцерські погони, генеральські еполети, із зірочками та без зірочок, з китцями та без них, що стали

вже привабливістю лише музею. Над ними звичайний напис: „Руками незаймано“. Не гігієнічне, мабуть!..

А поруч знов таки прекрасний людський документ, що якнайкраще змальовує стару армію. Це наказ по полку: „Із представленного мне командиром полка донесения видно, что подпор. чик Ващенко за небрежное исполнение дежничком его, стрелком Мезенцевым, своих обязанностей, ударил Мезенцева ладонью по уху, вследствие чего произошло повреждение барабанной перепонки. Принимая во внимание молодость этого офицера и блестящую аттестацию, данную командиром полка, нахожу возможным ограничиться арестом подпоручика Ващенко на городской гауптвахте на 30 суток“. Чи вилікували ж дежничка Мезенцева оті „блискучі аттестції“?!

Невеличка кімната. На ній напис: „Перекопська дивізія“. Знову фотографії, портрети, прапори, книжки, присвячені цій „червонопрапорній дивізії“. Куточок Котовського.

Цей музей є об'єктивним документом лютої боротьби класів, прагнення капіталу, підсолоджене і прикрите більше чи менше лицемірством... Лише пролетаріят раз і на завжди покладе край цій бойні.

Цікавий музей. Школа тільки, що серед місцевого робітництва його мало популяризують.

О. Вич

РЕКОРД ДОВГОЛІТНЬОГО ЖИТТЯ

— Любі мої,—каже столітня сербка своїм дітям, онукам, правнукам,—беріть з мене приклад і ви будете довго жити: я ніколи не ховалася від праці. Іноді була невдача, але я не відчаювалася, вперто змагалася й досягала успіху в другій галузі. На минуле не нарікаю й сміливо дивлюся на майбутнє. Я не дбала за гімнастику, бо занадто мала її в праці, не фарбилася, бо завжди була червона, не розгладжувала морщин, але маю їх мало та й ті весело перехрещуються на обличчі...

Фотографічний знімок доводить правдивість слів бабусі.

Ось туркеня Фатма-ханум, що має 164 роки, дивиться ясними очима, що свідчать про її твердість духа. А хіба в індійця з люлькою в зубах не блищать очі й не загартоване його тіло?

Чи можна в американського червоношкірого дідуса з бетховенським чолом і чубом знайти будь-яке нарікання на свою старість?

Один лише дідусь з Підкарпатської України Степан Береш, серйозний та сумлінний,—бо приправив собі труну і за неї дбає. 152 роки мав за собою Зара Агга, курд, що пережив шість султанів... вони вже загинули із тронами і коронами.

Ці веселі й міцні столітники викликають здивовання у нас.

Чи не самі в цьому ми винні.

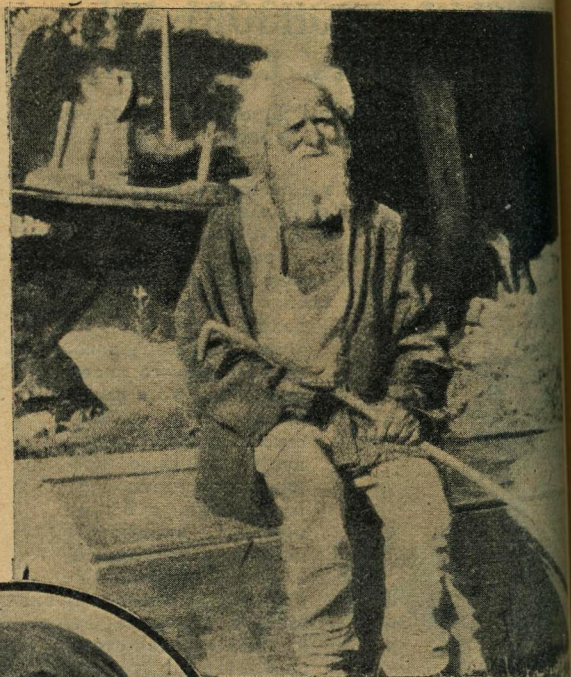
Від сонця часом тікаємо, щоб не засмалити нашого обличчя, води боїмося, бо не тече під порогом, а піти десь там за кілька кілометрів, це вже далеко.

Часом не вміємо, а часом не хочемо загартувати свого організму, наслідком цього—кволість, тисяча хвороб. Важка страва... Псуємо шлунки й стогнемо...

Людина в умовах міського життя дуже рідко доживає до глибокого віку. Лише невеличкий процент 60—80 років.

Про такий довгий вік, як 100 і більше, годі й говорити. Але, коли ми подивимося на цих рідких столітників, то побачимо, що всі вони походять із сел і весь час працювали в жорстких умовах на широких ланах, борючись за своє існування з природою та іншими ворогами.

Коли зрівняти життя людини в місті, де й праця легша, та

Степан Береш з Підкарпатської України, 110 років, сидить на своїй власній... труні

Туркеня Фатма-ханум, 164 роки

Індієць 107 років. Посередині—червоношкірий американець Наг-Не-Нам-Сук 118 років, що пам'ятає поле, де тепер стоїть місто Чикаго

й всі здобутки культури до її послуг, із життям якогось індійця в прерії, де панує лише дика стихія, то здавалось би, що столітники повинні бути з міст, а не з сіл. Але цього не має. Чому?

Це одна з важливих проблем, що над нею працює наука, в місті.

Культура створює сприятливі умови для людського організму, і та ж культура утворює й протилежні умови.

Посилити перші умови й знайти протиріччя другим—завдання нашої

науки й культури. Тут ми тісно підходимо до питання про структуру наших міст.

Адже всі вони, за малими винятками, позбавлені зелених вузьких вулиць й високі будинки відмежовують міське населення від сонця, курява й дим заводських димарів отруюють повітря, а все це в сумі хіба не має наслідком загального погіршення здоров'я й загального зменшення довготи життя?

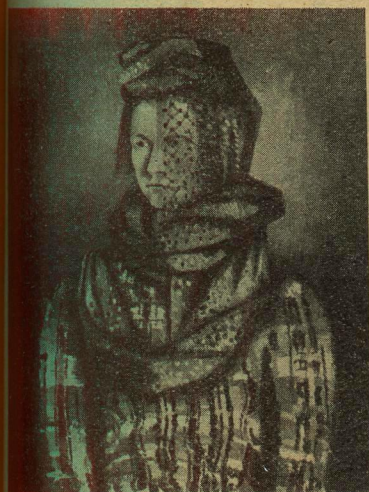
Гр. Сибірський

Сербка 90 років та її чоловік 110 років

СУЧАСНИЙ ФАНТАСТ

(Творчість Олександра Тишлера)

З ТВОРЧІСТЮ Олександра Тишлера столиця України зазнала милає через його виступи на театральному поприщі. В оформленні Тишлера державн. єврейський театр Білоруси показав тут свою нову п'єсу „Ботвін“, а державний єврейський театр України відкрив тут свій сезон постановкою „Америкенер гетер“ за Синклером.

Але навіть побіжне знайомство з роботами Тишлера викликає зацікавлення до його оригінальних замислів і експресивних, динамічних образів.

Знають Тишлера в Європі, але особливий успіх має він в Японії, де мистецтво своєрідного романтика наших днів оцінили як майстерність виключного розмаху, таланту і сили.

Тишлер належить до групи Ост („Общество станковых живописцев“) — одної з найлівіших художніх асоціацій Москви.

Тишлер захоплюється портретом сучасної людини. Раз-у-раз створює він жіночі образи відповідно до соціального середовища та навколишньої атмосфери. В волоссі жінок його портретів ми бачимо цілі гнізда птахів або клітки з птахами. Іноді Тишлер показує довгий поворот жіночої шиї і голови, зверненої до аероплана, що кружляє в рожевих хмарах. Кожен свій образ бачує художник глибоко-динамічно, навіть образ годинникаря в його фантазії перетворюється в людину, що несе будильники, стінний годинник над головою і працює ходячи. Образ, що найкраще характеризує Тишлера, — це образ „директора погоди“ — сучасного астролога і астронома, природознавця і математика — з характерними атрибутами типічного вченого.

На Раднаркомівській виставці радянських художніх творів, організованій спеціальною комісією державних замовлень, Тишлер демонстрував цикл картин на тему „Махновщина“.

Анархічно-глитайський бунт буйної і жорстокої махновщини художник показав у романтичних рисах з властивим йому фантастичним ухилом.

За основу свого циклу Тишлер взяв відомий епізод масакри, що її влаштував Махно в Мелітополі, куди цей вождь бандитів в'їхав на тачанках селянським весіллям.

Махна зображено на картині в формі молодої. Коней прикрашено солом'яними капелюхами. В інших картинах з того самого циклу Тишлер зображає махновців, як вочи мчаться галопом через степ на тачанці з прив'язаною до неї голою жінкою, що волочиться по траві, або як махновці п'ють молоко з вим'я корови або танцюють з гармошками в руках. В усьому цьому циклі Тишлер досягав високого ступеня враження, зміючи фантастичне переломлення дійсності закріпити як реальність, а в справжній реальності махновських подій знаходять перебільшені моменти гротеска та фантазії. „Махновщина“ Тишлера — це оголошення одної з найжорстокіших сторінок глитайської партизанщини, художній документ епохи, що заслуговує на велику увагу.

Тишлер раз-у-раз дає перевагу вертикальному побудованню ліній над горизонтальним. В усій творчості художника помітно захоплення німецьким середньовіччям і рівночасно німецьким експресіонізмом. Тишлер, як художник, зовсім ще не визначився. Це експериментатор художньої форми. Він ставить перед собою

низку проблем, прагнучи добитися синтезу теми та образу. В графіці Тишлер дужчий, ніж у малюночці.

Сам його малюнок глибоко графічний, а втім це аж ніяк не стоїть на перешкоді його динамічності.

В театрі Тишлер і далі не перестає бути графіком і станковистом. У своїх трьох постановках „Овече джерело“ Лопе де Вега і „Ботвін“ (державний єврейський театр Білоруси) та „Америкенер гетер“ (державний єврейський театр УСРР) Тишлер розв'язує проблеми фактури, світла, сценічної перспективи.

Феодалну Іспанію Лопе де Вега Тишлер передає фактурою лозового пруття, переносючи дію трagedії до іспанського села, збудованого в його макеті як корзина з гострокінчастими палицями, з нанизаними на них предметами домашнього вжитку.

В „Ботвіні“ Тишлер дає ілюзію Варшави кількома дугуватими лихтарями та рекламою магазинів: величезними пенсне, погруддям жінки, що прийшла до перукарні, палицями, рукавичками.

В „Америкенер гетер“ Тишлер оперує білою бляхою, що по ній скочає світло електричних ламп, показуючи Нью-Йорк, як метушню людей, речей і світляних іскор у залізній атмосфері американської дійсності.

Творчість Тишлера викликає суперечки й дискусії. Навколо художника роздаються іноді навіть ворожі голоси.

Трапляється це, звичайно, в момент найбухливіших натисків правих художніх кол з тих цінителів радянського мистецтва, що бажать повернути його до часів натуралістичного передвижництва.

Тишлер один із найдальніших, бойових і актуальних художників сучасності. Кожен його виступ — це спроба творчих шукань і боротьби за нову ідею і новий соціальний образ.

С. Морголін

ЧУЖОЗЕМНІ НОВИНИ

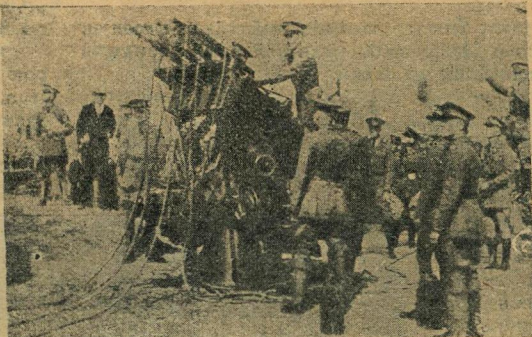

Жахливої сили буря, що пронеслася через Америку, наробила великої шкоди. На фот — зруйнований робітничий будинок із зірваною стінкою

Абісинський музикант грає й підспівує, сидючи на вулиці: що більше дістане пожертви, то голосніше виспівує він свою вдячність

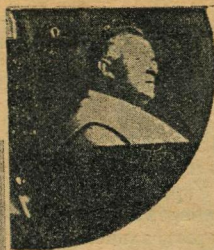
Афганістанський король, повернувшись із подорожі з Європи, розповідає про радіо. Внизу — зразок Келсгового мирстворства: найновітніший американський кулемет

Проект-мініятура пловучої пристані на океані, що над нею працюють в Америці. Особливість цієї пристані в тому, що вона навіть під час найбільшого хвилювання океану залишається непорушною

Так виглядав Бідень у дві фашистського з'їзду: влиці перетворилися на військовий табір; фашисти росташувалися на тротуарах

В Польщі викрито секту „маріявтів“, що влаштовувала неприродні оргії; на чолі її стояв архієпископ Ковальський; учасників секти арештовано

Мустафа - Кемаль - паша, президент турецької Республіки навчає своїх співробітників, латинської абетки, офіційно прийнятої в Туреччині

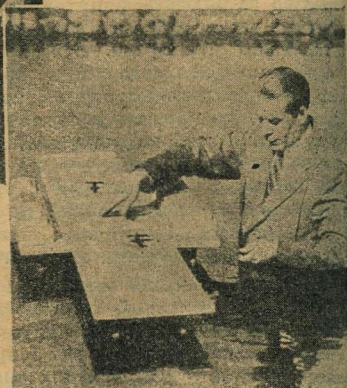

ФОТО-ХИМ-ТРЕСТ

Рождественна, 5

Телеф. №№ 5-07-50, 5-64-58 и 81-17

ЛУЧШИЕ:

ФОТО

- ПЛАСТИНКИ
- БУМАГА
- ПРИНАДЛЕЖНОСТИ
- ХИМИКАЛИИ

КУСТТОР

(б. ВСНХ РСФСР)

Москва, Леонтьевский, 7
и Петровка, 12.

В БОЛЬШОМ ВЫБОРЕ: игрушки и игры для всех возрастов, научные забавы, этнографические игрушки, детские военные игры, строительные игрушки, украинские глиняные вазы для рисования, механические музыкальные игрушки, кукольная мебель, сумки, ранцы и книгоноски, комнатные велосипеды (кустарь), художественные кустарные изделия, женские рукоделия, кружева, плетенные изделия. Елочные от 1 руб. и выше, каменнорезные изделия, портсигары, порттабаки.

МЕБЕЛЬНЫЙ ОТДЕЛ

б. ДМИТРОВКА, 9.

МЕБЕЛЬ: конторская, гражданская, || **ЦЕНЫ НА ВСЕ ТОВАРЫ СНИЖЕНЫ**
больничная и детская. || **ПРОДАЖА ОПТОМ И В РОЗНИЦУ.**

Оптовый прейс-курант высылается торгующим организациям **БЕСПЛАТНО**

НЕОБХОДИМЫЕ КНИГИ

В Д О М Е

Проф. Август Форель. Половой вопрос. Новейш. пер. д-ра Цукер. 400 стр. больш. форм. (том I и II) Ц. 4 р.

Д-р Н. Слетов. Половая неврастения, ее причины и лечение, с рисунками 3 исправл. и дополнен. издание 1928 г. 168 стр. цена 2 р. 60 к.

Д-р С. Воронов. Пересадка половых желез человеку. показания к пересадке мужских половых желез, оперативная методика и т. д. с 19 прекрасно выполн. рисунок. большого форм. 86 стр. цена 1 р. 25 к.

Д-р Якобсон. Половая холодность женщины, определение поло ой холодности, психол. полов. влечения у женщины, физиология и патология полов. акта женщины, причины и последствия пол. холодности, лечение и т. д. 189 стр., 2-е изд., с 23 рис. 1927 г. Ц. 2 р. 25 к.

Левин. Противозачаточные средства 1928 г. 30 коп.

Половые болезни, д-р Шумбург. (Сифилис, шанкр, триппер), их сущность, распространение, борьба с ними и меры предостр. от них. С 10-ю раскр. табл., 100 стр., Пер. с 5-го немец. изд. Ц. 1 р. 20 к.

Проф. Роледер. Полов. жизнь чело. норм. пол. влеч., полоуция, отсутствие или недостаточность полов. акта, чр. змерное пол. влеч. и т. д. перевод с 5-го немец. издания 1928 г. 230 стр. цена 1 р. 50 к.

Роледер. Физиология и патология полового акта, норм. пол. акт, злоупотр. норм. пол. актом и их посл., прерв. совокуп., ненормальн. пол. акт вследствие паталог. измен. и т. д. 1928 г. 280 стр. ц. 1 р. 70 к.

Сифилис и его лечение. Проф. Г. И. Мешерский 250 стр. ц. 1 р. 50 к.

Гоноррея женщины. Возбуд. гонор. (гонококк), Влияние гонор. на спос. к зачат. Перед. гонор. реб. и т. д. Перев. с немец., с пред. проф. Р. Фронштейна. с рис. 1928 г. 303 стр. ц. 2 р. 25 к.

Как предохранить себя от беременности. Д-р, Дрекслер. 112 стр. 32 рис. 1927 г. Ц. 1 р. 20 к.

Кожно-венерические болезни. бол. волос, их леч., чесотка, веснушки и т. д. со множеств. рец. проф. Бляшко и д-р Якобсон. Перев. с немецк. д-ра Кушнера. 200 стр. Ц. 1 р. 50 к.

Онанизм у мужчины и женщины. Эротические сновидения, виды онанизма, влияние онанистического акта на организм. Сравнение онанизма с совокуплением. Его леч. и распознавание и т. С рис. и указат. 290 стр. 2-е изд. 1928 г. Цена 2 р. 50 коп.

Проф. Коршалье. Продолж. жизни, старость, омоложение перевод с немецкого, под ред. проф. Анучина с 23 рис. 3 кн., стр. 435, цена 1 р. 75 к.

Д-р Любарский. Болезнь и борьба с нею, общие основы пред. бол. 1-ая помощь до прибытия врача. 172 стр. Цена 1 рубль.

Любовь в природе. История развития любви. Перев. с нем. Пименовой, сост. В. Бельше, ч. II Ворота любви, Любовное наслаждение и т. д., 6 льшого. формата 294 стр. Ц. 1 р. Ч. III—Любовь и нагота. Невинность и брак. Нагота и стыдливость и т. д., больш. форм. 307 стр. Ц. 1 р.

Новость. Федоров.—Домашний ремесленник. Полный сам.учитель всех ремесл, работы по дереву, металлу, переплетные, малярные, печные. кровельные и т. д. 148 стр. Ц. 3 р.

Полная поваренная книга для хозяек, повар практик Кондратьев, различные скоромные и постные блюда, заготовки, соления, маринование и т. д. 1024 рецептов. 226 стр. 1928 года, 2 р. 50 к.

Самоучитель кройки и шитья по новой системе дамских, мужских и детских, верхних и нижних вещей. Р. Ивасенко, 3-е исправленное и дополненное издание 1928 г. с 293 рис. и чертежами 194 стр. 3 р.

Альбом монограмм для метки белья, гравирования, резьбы, штампования, выпиливания, чеканки, отливки и т. д. Большой формат, в папке и в красках. Ц. 3 руб.

Украинско-росийский словарь, составил Никовский. Стр. 864 в переплете. 1928 г. Ц. 4 р. 50 к.

Исправление плохого почерка на хороший, полное руков. Каамыкова 1928 г., больш. форм., 64 стр., 1 р. 50 к.

Словарик затрудн. для правопис. слов составил по новому правописанию Абраменко, 25 издание 208 стр. Цена 25 коп.

Художеств.-историческая хрестоматия. Составлена Н. Гейни-с, сочинения: Шекспира, Байрона, Мелникова-Печерского, Уоллес, Островского, Бальтер-Скотта, А. С. Пушкина, А. Толстого, Конан-Дойля и т. д., больш. форм., 484 стр., 2 руб.

Спутник деревенского работника. Справочник на 1928 год, с предисловием М. И. Калинина, с приложением карты СССР в изданном переплете, 549 стр. 1928 г. Ц. 1 р.

Сатирический чтец декламатор 450 стр. в роскошном переплете, 1928 г. 2 р. 70 к.

Спутник читателя по газетам и журналам, словарь собствен. и географических имен, политических, экономических и технических терминов под редакцией И. Острцова. 248 стр. 1 рубль.

Кондитер. Руковод. к изгот. всевозм. кондитерских изделий: конфеты, карамель, монпасье, мармелад, пастила, доаже, шоколад, б. бы, куличи, торты, пирожные, печенье, пряники, мороженное, желе, варенье. Заготовка наливки, составил Рудь З., с рисунками, 1928 года, 320 страниц. Цена 2 р. 50 к.

Контроль молочного хозяйства. Исследования молока, масла и сыра. 25 рис. 69 стр. Инженер-технолог Пательев. 1 рубль.

Художеств.-гимнаст. композиций, коллективных танцев; пантомим и инсценировок. Сборник с приложением нот 91 стр. 1 рубль.

Школа писателей. Основы литературы. техники проф. Г. Шенгели. 111 стр. 1929 года. 1 р. 50 к.

Гимнастика ума. А. Мирлес. Сборник загадок, шарад, задач, шуток, головоломок, и др. с решениями; с 134 рис., цена 2 р. 25 к.

Означенные книги высылают в один день без задатка. Пишите точно и ясно свой адрес. Пересылка по тарифу почты. При заказе не менее 7 рублей. пересылка бесплатно.

Адресовать: Москва, 15—3-я ул. Бебеля, 4
Н. И. ВЕРИЧЕНКО

ИСКУССТВЕННЫЕ ПАЛЬМЫ

от 3-х РУБЛЕЙ

ВЫСЛАЮТСЯ
НАЛОЖЕННЫМ
ПЛАТЕЖОМ

Контorsk. ул. (Красно-
октябрьская), № 5,
Рыбальченко

НОВАЯ КНИГА САМОУЧИТЕЛЬ КРОЙКИ МУЖСКОГО ПЛАТЬЯ

с 73 РИСУНКАМИ и ЧЕРТЕЖАМИ

Цена 1 руб. 80 коп., с пересылкой 2 р.

Москва, ул. Герцена, 22-42.

Книжный склад „КНИГОВЕД“

Д Л Я О Т Р Е З А

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ
ЗАОЧНЫЕ КУРСЫ

КРОЙКИ и ШИТЬЯ

ПРИ МОСК. ТЕХН. КУСТАРН. ПРОМЫШЛ. В. С. Н. Х.

Утверж. Главпрофбром

1-й выпуск заданий вышел из печати и разсылается:

ЗАДАЧА КУРСОВ—дать знания по кройке и шитью на дому всех видов одежды, также возможность использования в качестве пособия учащимся на курсах кройки и шитья, в кружках при клубах, избах-читальнях и групповых занятиях

ОБУЧЕНИЕ НА КУРСАХ—1 ГОД

12 ВЫПУСКОВ—ЗАДАНИЙ.

ПЛАТА 9 РУБ. В ГОД.

ПЕРВЫЙ ВЗНОС 2 РУБЛЯ.

По окончании курса—выдается свидетельство.

ВЫШЕЛ СПРАВОЧНИК
О ЗАОЧНЫХ КУРСАХ

КРОЙКИ и ШИТЬЯ

Цена 20 коп. марками
Москва, Тверская 13.

Д Л Я О Т Р Е З А

Зубная паста Хлородонт

прекрасно освежающая мятная зубная паста в тубах.

Зубной порошок Хлородонт

прекрасно действующий мятный зубн. порошок в жестянках и пачетках.

Зубной элексир Хлородонт

прекрасный ароматный зубной элексир в флаконах.

Германское Концессионное Предприятие Лаборатория Лео Дрезден Москва, Ольховская 14.